קנין הלכה

3

מראי מקומות

מס׳ 3

חודש טבת תשפ״ג

הלכות מקואות

יו״ד סימן רא סעיפים לב – מט

Dirshu
דרשו ד׳ ועוזו
קרן עולמית לחיזוק ועידוד לימוד התורה

קנין הלכה

לתשומת לבכם: במראי מקומות אלו הושקע עמל רב. אין להעתיק, לצלם וכד׳ ללא קבלת אישור בכתב מ״דרשו״

קנין הלכה

מראי מקומות

סעיף לב

מקור הדין במשנה פ"ו מ"י

בטעם שהתירו לטבול בטיט שהמים צפין על גביו כתב התוי"ט [שם] דהוא משום שהמים מקדמין, והיינו שרגליו של הטובל פוגעות תחילה במים הצפין על גביו בטיט, דכיון שהמים מקיפין את רגלי הטובל לכן גם כשנכנסו הרגלים בטיט נשארו המים כאילו מחוברים לעיקר מי המקוה, וכ"כ בספר משנה ראשונה.

והחזו"א [קמא סי' ט ס"ק ט] חולק דא"כ אמאי פליג ר' אליעזר, וסובר שההיתר לפי ר' יהושע אינו משום שהמים מקדמין, אלא אפילו הכנים מחט דרך חור הכותל לתוך טיט הנירוק עלתה לו טבילה, דר' יהושע סובר שטיט זה כשר לטבילה, דטיט הנרוק שיש בו ריבוי מים הצפין על גביו נחשב לגמרי כמקוה, אף לטבול בו, ולכן אפילו היה כלי בתוך הטיט קודם שנתמלא המקוה, משעה שצפו מים ע"ג הטיט נטהר הכלי אף שבאופן זה לא שייך לומר שהמים מקדמין. .

סעיף לג

מקור הדין הוא בגמ' זבחים [דף כב.] דתניא רשב"ג אומר כל שתחילת ברייתו מן המים מטבילין בו, ואמר רב יצחק בר אבדימי מטבילין בעינו של דג.

ומצינו עוד במסכת מקואות [פ"ו מ"ז] דת"ק אמר דכל מה שעומד בתוך שפופרת הנוד ממעט בשיעור, ורשב"ג אומר שכל מה שברייתו מן המים אינו ממעט.

עוד מצינו במסכת ידים [פ"ב] נטל את הראשונים ונמצא על ידיו טמאות, רשב"ג אומר כל שברייתו מן המים טהור.

להלכה: מצינו בזה סתירה ברמב"ם ובשו"ע:

א. הרמב"ם מקואות [פ"ח ה"ו] פסק דאפילו דבר שברייתו מן המים ממעט בשפופרת הנוד, וכן פסק השו"ע [להלן סעיף נב], ומשמע שגם מה שברייתו מן המים אינו כמים.

ב. הרמב"ם [פ"ח הי"א] פסק שמטבילין ביבחושין אדומין ובעינו של דג, וכן פסק השו"ע [כאן], ומבואר דפסקו כרשב"ג שדינו כמים.

ועי"ע בשו"ע או"ח [סי' קס ס"י] דפסק שנוטלין לידים בכל דבר שברייתו מן המים [ועיי"ש ברמ"א שכתב דנראה שזה דוקא אם ריסקן].

וכתב המג"א [שם ס"ק יז] דצריך לחלק בין היכי דריסקן ליבחושין לבין אם לא ריסקן, שאם ריסקן דינם כמים כיון שתחילת ברייתן מן המים, אך אם לא ריסקן אין דינם כמים, ולכן ממעט בשפופרת הנוד. ולפי"ז צריך להעמיד מש"כ הרמב"ם והשו"ע דממעט בשפופרת הנוד היינו דווקא בשלא ריסקן, והשו"ע [סל"ג] כתב דוקא בשריסקן.

וכדברי המג"א מבואר גם בלבוש [סל"ג], וכן כתב בשו"ת נוב"י [תניינא סי' נז], דרק אחרי הריסוק יש עליהם שם מים אך קודם ריסוק לא חשיבי מים. וע"ע בחזו"א [יו"ד סי' צג] שכתב דכיון שהתורה קראה לטבילה "רחיצה" לכן דוקא בריסקן כשר לטבול בו.[1]

ביאורים והערות

1. וע"ע בשו"ת דברי מלכיאל [ח"ב סי' נט] שכתב שאם טבלה בנהר וכשעלתה מן המים מצאה עלוקה על בשרה ה"ז חוצץ, דאף שברייתה מן המים מ"מ אינה מרוסקת.

קנין הלכה

מראי מקומות

ובספר עצי אלמוגים [סי' קם ס"ק יז] וכן בערוך השולחן [או"ח סי' קסב סעיף כח ויו"ד סי' רא סעיף קעט] כתבו דיש מקום לחלק בין נטילת ידים לבין טבילה, דנט"י אסמכוה על קידוש ידים ורגלים ושם מסתבר שאין להכשיר בלי ריסוק משום דטובא מים כתיבי בפרשה, משא"כ בטבילה יש להכשיר אף בלא ריסוק.[2]

ובספר טהרת המים [הגר"נ טעלושקין] כתב עצה לאשה שעברה ניתוח בראש, והרופאים אומרים שסכנה לה אם יבואו מים על מקום הניתוח, דיש לה ליקח דג ולעבד את עורו ולהניחו על מקום הניתוח בזמן הטבילה, ואין זה חוצץ כיון שעור הדג הזה דינו כמים. והחזו"א נחלק ע"ז, דמלבד הא דמסתבר שבעינן ריסוק כדי שייחשב כמים [וכפי שהבאנו לעיל מהחזו"א] יש לטעון עוד דאחר שנתעבד עור הדג פנים חדשות באו לכאן, וכשם שיצא מתורת אוכל ע"י העיבוד כן יצא מתורת מים. ועוד טען החזו"א דאף את"ל שעור הדג דינו כמים, מ"מ בעינן בטבילה שהמים יקיפו כל שערה ושערה מכל צד וגם יגיעו אל הבשר שמתחת לשער, וכל זה לא שייך בעור הדג.[3]

<u>סעיף לד</u>

לשון השו"ע, אין הכלי חשוב לפסול המים שבו משום שאובין אא"כ הוא ראוי לקבל קודם שיקבענו, והיינו שאם קבעו בקרקע ואח"כ חקקו אין כלי זה פוסל משום שאיבה. ועיין להלן [סעיף לו] בדין צינור שקבעו ואח"כ חקק בו בית קיבול לקבל צרורות.[4]

ומה שכתב השו"ע דאין מים הנכנסים לכלי נחשבים שאובין אלא אם נכנסו בו לדעת האדם יתבאר להלן סעיפים מא-מג.

<u>נתמלא ע"י חרש שוטה וקטן</u>

עיין דרכי תשובה [ס"ק קסב] שהביא מספר גידולי טהרה [גבא ס"ק מא] דכיון שנקטינן בחולין [דף יג:] דכאשר מחשבתו של הקטן ניכרת מתוך מעשיו מחמרינן דמדרבנן חשיבא מחשבה, ה"נ אם הקטן העלה כלי לגג בשעת קישור עבים וירדו גשמים ה"ז בגדר נתמלא לדעת והוי שאוב, משא"כ אם העלה לגג שלא בשעת קישור עבים, והביאו גם בלחם ושמלה.

ביאורים והערות

2. ובמהרי"ל [הלכות טבילה] איתא דאפשר לטבול אף בתוך דגים צבורים בַּצְרי אף שאין שם שום מים, משום דגידולי מים הם כמים, אמנם עיין ש"ך [סוס"ק עא] שהביא את דברי המהרי"ל הקודמים לדברים אלה וכתב שתלמיד טועה כתבם, ואולי קאי גם על סוף הדברים, וצ"ע.

3. ובספר שערי טבילה [הגרי"מ שטרן סי' ב אות ט] הביא שהגרש"ז אויערבאך זצ"ל העיר מהא דיש סוברים דאפשר לטבול בשלג אף קודם שנימוח, אף שהשלג אינו מקיף כל שערה ושערה, וגם הפוסקים שנקטו שאין לטבול בשלג אלא אחר שנימוח לא טענו מחמת שהשלג אינו מקיף כל שערה ושערה, ומוכח שלא חיישינן לטענה זו.

4. ועיין לעיל [סעיפים ו-ז] ובפת"ש [ס"ק ז] ובהגר"א [ס"ק לד] שהאחרונים [מהרח"ש, רע"א, נוב"י תניינא סי' קמב, הגר"א הנ"ל] העירו שבגמ' ב"ב [דף סה:] מבואר דרק לענין פסול שאוב מדרבנן אמרינן דקבעו ולבסוף חקקו אינו פוסל, הא לענין פסול דאורייתא גם בחקקו לבסוף נפסל, ונפק"מ שאין טובלין בתוך הכלי שזה פסול מהתורה, וכן נפק"מ למ"ד כולו שאוב פסול מהתורה [עיין רמ"א לעיל סעיף ג]. ועיין בפת"ש [שם] שהמהרח"ש ועוד אחרונים כתבו די"ל שלמסקנת הגמ' מהני קבעו ולבסוף חקקו להציל גם מפסול דאורייתא, וכן נקט בשו"ת חת"ס, אך הנוב"י ורע"א והגר"א הנ"ל נקטו שאין זה מועיל לשאיבה הפסולה מהתורה, וכ"כ הלחם ושמלה [לחם ס"ק קלז].

<u>קבעו ובנה עליו</u>

ועיין בשו"ת מהר"ם פאדווה [סי' לא, אשר חלק מדבריו הובאו בט"ז סי' קצח ס"ק לא ובש"ך שם ס"ק מה] שכתב דאפילו חקקו ולבסוף קבעו מ"מ אם בנה עליו ה"ז מבטלו מתורת כלי, והסד"ט [שיורי טהרה סי' קצח ס"ק סג ד"ה עוד כתב והיותר תמוה] הראה שמקורו במשנה [כלים פ"כ מ"ה], ועפי"ז כתב בשו"ת בית שלמה [יו"ד ח"ב סי' סד] שאם קבע את הצינור בקרקע ובנה עליו יצא לכו"ע מתורת כלי ומהני שלא יפסול את המקוה.

קנין הלכה

מראי מקומות

שיעור הכלי שייחשבו המים שבו שאובין

כלי שיש בו ארבעים סאה ויותר

בתוס' [שבת דף טז: ד"ה אחד] מבואר דכלי עץ הבא במדה [שיש בו מ סאה ויותר] אשר אינו מיטלטל מלא וריקן אינו מקבל טומאה, ומ"מ מים שנכנסו לתוכו נחשבים שאובין.

כלי קטן ביותר

בתוס' [שבת שם] מבואר דאף שכלים קטנים מאד [פחות מכדי סיכת קטן] אינם מקבלים טומאה, מ"מ המים שבתוכם נחשבים שאובין.

וכתבו התוס' [שם] שזה ביאור המשנה [פ"ד מ"א] דאחד כלי גדול ואחד כלי קטן פוסלין את המקוה.

והקשו האחרונים [גולות עיליות פ"ג מ"א, חזו"א תניינא סי' ז ס"ק ו] דלשון "פוסלין את המקוה" משמע שפוסלין בג לוגין, והרי קי"ל לעיל [סעיף טו] דאין פסול ג לוגין אלא באופן שמכל כלי נפל לוג לכל הפחות.[5] ותירץ החזו"א שמדובר באופן שהכלי הקטן עומד בסמוך למקוה וכל המים עוברים עליו, וכל כה"ג נחשב שנפלו ג הלוגין בבת אחת, וה"ז פוסל בג לוגין, וכמבואר להלן [סעיף לו] בצינור שחקק בו לקבל צרורות.

עוד כתב החזו"א די"ל דמיירי בנתכוין לרבות, וכמבואר לעיל [סט"ו] שבנתכוין לרבות ה"ז פוסל אף כשנפלה כמות מועטת מכל כלי, ואף כשיש הפסקים בין הנפילות של השאובים [ועיי"ש ביאור דין זה של נתכוין לרבות].[6]

סעיף לה

מקור הדין במשנה פ"ד מ"ב.

וכתב הרא"ש [סי' ה] דטבלא שיש לה רק ג לבזבזין אינה נחשבת בית קיבול אף אם העמידה באופן שמקבלת מעט.

בסעיף זה מבואר שטבלא שיש לה ד לבזבזין יכולה לפסול את המקוה משני טעמים:

א. מדין מים שאובין, והיינו כשהעמידה באופן שהמים נכנסו לתוכה כדי שיפלו ממנה למקוה, ואם העמידה זקופה אין פסול שאובין.

ב. מדין הווייתו ע"י טהרה, [דין זה יתפרש יותר להלן סעיף מח]. דין זה נאמר אף באופן שהטבלא זקופה ואף באופן שהמים עוברים רק על אחורי הכלי, דסו"ס מחמת הטבלא באו המים למקוה.

עיקר דיני הווייתו ע"י טהרה מתפרשים להלן [סעיף מח], אמנם גם בסעיף זה נתפרשו כמה פרטים בפוסקים:

ביאורים והערות

5. ואמנם גם כשלא נפל לוג מכל כלי מ"מ המים שאובים ואין לעשות מהן מקוה בתחילה, מ"מ לשון "פוסלין את המקוה" משמע דקאי על הדין המסויים שג לוגין פוסלין מקוה שאין בו מ סאה מים כשרים, ונפק"מ שאפילו ירבה עליהם מים כשרים בשיעור מ סאה לא יועיל דכבר נפסל המקוה, ודין זה הוא רק בנפל לוג מכל כלי כדלעיל [סט"ו].

6. ואף שבסעיף זה איירינן שהמים באו למקוה מהכלי ממילא ולא ע"י מעשה אדם, דאי במעשה אדם לא בעינן כלל כלי, מ"מ גם בבאו ממילא שייכא מציאות של "נתכוין לרבות" וכגון שהאדם הביא את הכלי אל שפת המקוה כדי לרבות.

קנין הלכה

מראי מקומות

<u>כלי שגם בלעדיו היו המים מגיעים למקוה</u>

הטור והשו"ע הביאו את דברי הרא"ש [סי' ה] לגבי טבלא שזקפה ע"מ שתודח במים היורדים מהצינור, שכתב הרא"ש שאם לולי הטבלא לא היו המים מגיעים למקוה יש בזה פסול, שמהווה את המקוה ע"י כלי המקבל טומאה. ומשמע לכאורה מדברי הרא"ש יסוד כללי בדין זה, דכל שהמים היו מגיעים למקוה גם בלי הכלי אין בזה פסול דהווייתו ע"י טהרה. ועפי"ז כתב בשו"ת חת"ס [סום"י קצט] דאין פסול דהווייתו ע"י טהרה במקוה שהועברו לה מים ע"י צינור מתכת שהונח בחור שבכותל, ואף שהצינור מקבל טומאה, משום שגם לולי הצינור היו המים מגיעים למקוה דרך החור שבכותל.

ובספר משנה אחרונה [פ"ד סוף מ"ב] תמה על הרא"ש דמנלן לומר דכה"ג אין חיסרון של הווייתו ע"י טהרה, נהי שהמים היו מגיעים למקוה גם בלי הטבלא, מ"מ בעת באו על ידה.

גם החזו"א [תנינא סי' ח ס"ק ב] כתב דאין מקור לדברי הרא"ש האלו, והאריך להוכיח מסוגיית הגמ' דזבחים [כה:] דדין הווייתו ע"י טהרה נאמר אף באופן שהמים היו מגיעים בלי זה. עוד הקשה שמדברי הרא"ש בתשובה [כלל לא סי' ז] משמע שבכל גוונא יש חסרון של הווייתו ע"י טהרה.

ומסיק החזו"א שהרא"ש אמר דבריו רק הכא בטבלא שזקפה, שהמים אינם נחים ושוכנים כלל בטבלא רק עוברין על גבה, ובזה אכן הדין שרק אם המים באים למקוה מחמת הטבלא ואילולא היא לא היו באים למקוה אז מיקרי הווייתו ע"י מקבל טומאה, משא"כ אם גם בלי הטבלא היו המים מגיעים למקוה, דאז מה שהם עוברים ושפין את הטבלא לא מיקרי כלל שהווייתו ע"י טומאה, משא"כ היכא שהאדם הניח צינור כדי שהמים יכנסו בו אל המקוה, א"נ הניח טבלא שהמים יכנסו בתוכה ואח"כ יעברו למקוה, בזה בכל גוונא יש חסרון של הווייתו ע"י דבר המקבל טומאה אף אם המים היו באים למקוה גם ללא הטבלא, דסו"ס הצינור והטבלא החזיקו את המים ומהם באו המים אל המקוה.

<u>הווייתו על ידי פשוטי כל עץ</u>

כתב הטור שאם העמיד טבלא של עץ ע"מ להדיחה, יש בזה פסול של הווייתו ע"י דבר המקבל טומאה, אף כשאין שום שפה לטבלא, דהא מקבלת טומאה. והקשה הב"י דהא אם אין לטבלה שפה הרי היא בגדר פשוטי כלי עץ ואינה מקבלת טומאה. ונאמרו בזה כמה תירוצים:

א. הב"י מתרץ דנהי דפשוטי כלי עץ אין מקבלין טומאה מהתורה, מ"מ מדרבנן מקבלין. והקשה הט"ז דאם בפשוטי כלי עץ יש פסול דהווייתו ע"י טהרה א"כ כל צינור של עץ יפסול את המקוה, דלא עדיף מפשוטי כלי עץ, וכן הקשה בהגהות דרישה, ועיין גם בש"ך שמסכים לקושיא זו. וראה עוד להלן בסמוך בדין הווייתו ע"י דבר המקבל טומאה מדרבנן.

ב. עוד תירץ הב"י דמיירי בטבלא שהיו לה שפות ונשברו, אך גוף הטבלא לא נשבר, וכל כה"ג מקבל טומאה [ומשמע דמקבל טומאה מן התורה].

ג. הב"ח [ס"ק לח וס"ק נ] כתב דמה דמצינו דפשוטי כלי עץ אינם מקבלים טומאה היינו כשלא ייחדם למלאכה, וכגון נסרים העומדים לבנין וזה מכונה בלשון חז"ל בשם דף, אבל כשייחדן למלאכה והוא מכונה בלשון חז"ל בשם טבלא, מקבלין טומאה.[7]

ביאורים והערות

7. דברי הב"ח לכאורה צ"ע דאטו כשאמרו דפשוטי כלי עץ אינם מקבלים טומאה מיירי דוקא בשלא ייחדן לתשמיש כלל וכגון נסרים העומדים לבנין, והרי בכה"ג אין להם שם כלי כלל, ולשון פשוטי כלי עץ מורה שהם כלים, וייחדן להשתמש בהם אלא שאין להם בית קיבול, וצ"ע.

קנין הלכה

מראי מקומות

וכעין זה כתב הפרישה [ס"ק מ] דמיירי בלוח משופע לעשות עליו מלאכתו.[8] וכעין זה כתב הט"ז שרבים מתרצים כן.

הווייתו ע"י דבר המקבל טומאה מדרבנן

א. כתב הב"י שגם טבלא שאין לה שפה מקבלת טומאה מדרבנן ולכן יש בה פסול של הווייתו ע"י דבר המקבל טומאה.

ב. הש"ך [ס"ק עו] הביא שבהגהות הדרישה הקשה ע"ז מלקמן [סעיף מח] דמשמע שפסול זה לא נאמר אלא במקבל טומאה מהתורה, והש"ך הסכים לקושיא זו. אמנם תמה הש"ך דהא לעיל [סעיף יד] לגבי נוטפין שהזחילן [פי' מעיין שנטף טיף אחר טיף] שאין דינו כמעיין, ועשאו זוחל ע"י הנחת כלי, ה"ז פסול אם עשאו בכלי המקבל טומאה אף אם הטומאה רק מדרבנן, ותירץ הש"ך דזחילה שאני, פירוש הפיכת מעיין לזוחל נוטף היא פעולה חשובה טפי והחמירו בה אף בדרבנן.

סעיף לו

מקור הדין של צינור הוא במשנה [פ"ד מ"ג] ובברייתא [ב"ב דף סה:], והיא תוספתא [בפ"ב דמקואות].

כתבו הראשונים שחקיקת הצינור הגורמת לכך שהמים יפסלו משום שאובין היא באחד משני אופנים:

א) אם נטל בול עץ וחקק בו את מקום העברת המים באופן שנשארו דפנות [לבזבזין] מארבע רוחות, בכה"ג כל הצינור הוא בית קיבול למים.[9]

ב) הצינור פתוח מב' רוחות אך חטט בו גומא לקבל צרורות [כהמשנה פ"ד מ"ג], וחטט זה הוא הגורם לפסול שאובין.[10] ואם חקק אחרי שקבעו בקרקע ה"ז כחוקק בקרקע ואין בזה שם כלי קיבול.

ביאורים והערות

8. עיקר דין פשוטי כלי עץ מבואר במשנה כלים [פט"ו מ"א] שכלי עץ וכלי עור וכו', פשוטיהן טהורים ומקבליהם טמאים. אמנם כתב הרמב"ם [פ"ד כלים ה"א] שאם כלי העץ משמש את האדם וכן את משמשי האדם הרי הוא טמא, וכתב הרמב"ם [פיהמ"ש כלים פט"ז מ"ז] שמקור דין זה בספרא פרשת שמיני וה"ה אם משמש רק את משמשי האדם, אך משמשם בין בשעת מלאכה ובין שלא בשעת מלאכה, וכתב הרמב"ם [פיהמ"ש שם] שדין זה לא נתפרש בספרא שם רק בדברי ר' יוסי' במשנה [פט"ז מ"ז].

ואפשר שהפרישה נתכוין לסוג כזה של כלי עץ, וכפי שציין למשנה [פט"ז מ"ז], ומ"מ צ"ע סתימת דבריו.

וכתב הרמב"ם [פ"א כלים ה"י] שטומאת הכלים האלו [משמשי אדם ומשמשי משמשים וכו'] אינה אלא מדרבנן דמן התורה אין טמא אלא כלי עץ שיש לו בית קיבול או כלי עץ העשוי למדרס. [אמנם הרשב"א בשו"ת (ח"א סי' קצה) והיראים (סי' תכא) נקטו שכלים אלו המשמשים אדם וכו' טמאים מן התורה, ועיין רמב"ן ורשב"א (ב"ב דף סה:)].

ובתוס' עירובין [דף לא. ד"ה בפשוטי] מצינו דין נוסף דכלי עץ רחב ודומה לבית קיבול, וכגון דף שראוי להניח עליו חפציו, מקבל טומאה מדרבנן.

9. כך ביארו תוס' [ב"ק דף סז. ד"ה צנור] בפירוש הראשון.

10. כך ביארו תוס' שם בביאור השני בשם ר"י מסימפונ"ת וכ"כ הר"ש [בפ"ד מ"ג].

ומשמע בר"ש דאם קבע את הצינור בקרקע לפני שחטט בו את הגומא, נתבטל לגבי הקרקע אף שכבר יש בו צורת צינור בתלוש, וכאשר חוקק את הגומא ה"ז כחוקק בקרקע. ובגמ' [ב"ב דף סו:] העמידו ברייתא זו כרבנן, דסברי דבעלמא אמרינן דתלוש ולבסוף חברו הוי כתלוש, אך לענין פסול שאיבה דרבנן הקלו שיחשב כמחובר, והא דלא הקלו בחקקו ולבסוף קבעו הוא משום דאיכא עליה תורת כלי בתלוש, ולפי האמור לא החמירו אלא כשהיה עליו תורת כלי קיבול בתלוש, שעשה בו את הגומא קודם שקבעו בקרקע, אך אם קבעו את

קנין הלכה

מראי מקומות

ועיין לעיל [סעיף לד ובפת"ש לעיל ס"ק ז] שהובאה מחלוקת הפוסקים אם הקולא הזו נאמרה גם לגבי מקוה שכולו שאוב, שלדעת הרמ"א כולו שאוב פסול מהתורה.

החלק של הצינור שנחשב כלי קיבול

א. כתב הרמב"ם [פירוש המשנה פ"ד מ"ג] דאותו המקום החקוק כלי הוא, ומשמע שרק מקום הגומא נחשב שאוב. וכן לשון הרא"ש [סי' ו] "וכל המים העוברים על הגומא הוו שאובין". וכן נקט הש"ך [ס"ק עז], קודם שחזר בו בנקודות הכסף, ולכן הקשה שחלק הצינור שאחרי הגומא יחשב כהמשכה.

ב. לשון הטור והשו"ע הוא שאם חקק גומא כ"ש נעשה כולו כלי על ידה, ומשמע שכל הצינור פוסל משום שאובין. וכן כתב הש"ך בנקודות הכסף [בהערה על הש"ך ס"ק עז הנ"ל][11].

בשו"ת אבני נזר [יו"ד סי' רפ] הקשה על דברי הש"ך [בנקודות הכסף] מהמשנה [פ"ה מ"א] דמים שעברו על שפת השוקת אינם נפסלים משום שאובין, וכן הוא בשו"ע [לעיל סעיף ח], ואמאי לא אמרינן שע"י הבית קיבול של הכלי יחול שם כלי גם על שפת הכלי וגם המים האלו ייחשבו שאובין. ומכח זה נקט האבנ"ז כפשטות לשון הרא"ש והרמב"ם, שרק מקום הגומא נחשב כלי.[12]

כמות המים שנחשבים שאובין מכח הגומא

לפי פשטות לשון הטור והשו"ע, וכמש"כ הש"ך בנקוה"כ שכל הצינור נחשב כלי קיבול, פשוט שכל המים העוברים בצינור נפסלים. אמנם לפי משמעות לשון הרא"ש והרמב"ם שרק הגומא נחשבת כלי קיבול, יש לשאול דא"כ נמצא שרוב המים אינם נפסלים, דהא רוב המים אינם נכנסים לגומא אלא עוברים מעליה [ובפרט בגומא כל שהוא הפוסלת בצינור של עץ]. וכתב החזו"א [תניינא סי' ה ס"ק ט] שחכמים גזרו בכל המים העוברים מעל הגומא כיון שהם גדורים ונשענים ע"ג כלי קיבול.[13]

אמנם אם אין הגומא תופסת את כל רוחב הצינור וחלק מהמים עוברים בצידית, כתב בגידולי טהרה [גבא ס"ק מד] שהמים

ביאורים והערות

הצינור ואח"כ עשו בו את הגומא, הקלו להחשיב את הגומא כחריץ בקרקע אף שעיקר צורת הצינור היתה בהיותו תלוש, וכן נקטו הטור והשו"ע. [ובתוס' (ב"ק דף סד.) הנ"ל משמע קצת שעיקר החטיטה הנותנת לצינור שם כלי היא עצם חקיקת הצינור, ולפי"ז אפשר שאם חקקו ועשאו צינור בעודו תלוש ואח"כ קבעו ואח"כ חטט בו גומא הוי כתלוש, וכך חששו לדינא בשו"ת פרשת מרדכי (סי' יז) ובספר מי השילוח (סי' ד אות יט), והובאו דבריהם במהרש"ם (ח"א סי' לא)].

11. נדפס בשו"ע [דפוס וילנא] לאחר כמה דפים, ורבים מהאחרונים לא היה לפניהם דברי נקוה"כ האלו.

12. ויש שתירצו שהש"ך מבאר בנידון סעיף ח הנ"ל דאין הכוונה למים שעוברים על שפת הכלי, אלא עוברים מחוץ לכלי אצל שפתו, וכפי שכתב הב"ח שם.

ובספר שיורי טהרה כתב שרק לגבי תוך הצינור נקט הש"ך דמכח הגומא חל שם כלי קיבול על כולו, כיון שהוא כהמשך לבית הקיבול של הגומא, אך שפת הכלי אינה שייכת כלל אל תוך הכלי ודינה כאילו עברו מים על גב הכלי, שבודאי לא נעשו שאובין אף לפי נקוה"כ הנ"ל.

ויש שדנו לומר שהש"ך [בנקוה"כ] לא נתכוין כלל לומר שכל הצינור פוסל משום שאובין בגלל הגומא, אלא כוונתו רק שאין המשך הצינור נחשב כהמשכה לטהר את השאובין דהכל המשך אחד וכלי אחד, דלא אמרינן שהמים נמשכו מהגומא שהוא בכלי אל הצינור שהוא מקום אחר וייחשב המשכה אלא הכל המשך אחד, ולכאורה לא משמע כן בש"ך.

13. ולמד כן החזו"א גם מהמשנה [פ"ד מ"ה] בשוקת נקובה מן הצד ומקבלת כ"ש מן הנקב ולמטה דכל המים העוברים בה פסולים [וכן הוא בשו"ע להלן סעיף מ], והרי המים עוברים על השוקת ורובם אינם נכנסים עד שולי השוקת, אלא מוכח דחכמים פסלו את כל המים העוברים מעל כלי קיבול.

קנין הלכה

מראי מקומות

שעוברים מן הצד אינם נפסלים והרי זה כתערובת כשרים ופסולים דמבואר להלן [סעיף מד] דאזלינן בתר רובא.

<u>שיעור הגומא לפסול משום שאובין</u>

במשנה איתא דבצינור של עץ השיעור הוא כ"ש ובשל חרס רביעית. בטעם החילוק כתב בהגהות מרדכי [קידושין סי' תקם] שהוא משום דבשל עץ ניחא ליה שיכנסו המים בגומא וירחיבו אותה, משא"כ בשל חרס שאין המים מרחיבים את הגומא בעינן שיעור רביעית, והט"ז [ס"ק מד] הביא ביאור זה.

ולפי"ז כתב החזו"א [סי' קכו ס"ק ב] שגם צינור של מתכת שיעור הגומא בו הוא ברביעית, ואינו פוסל בפחות מכן, כיון שגם מתכת אינה מתחטטת ע"י המים.

ובשו"ת אמרי יושר [להגר"מ אריק ח"א סי' פ] הביא מהתוספתא דסילון של עצם וזכוכית פוסל אף בכפוף כ"ש, ומוכח שדוקא בחרס בעינן רביעית ולא בשאר כלים, וכתב דלפי"ז גם מתכת שיעורה בכל שהוא. ועוד דן לפרש דדוקא בנעשה לקבל צרורות בעינן רביעית, הא בבית קיבול סתמא י"ל דפוסל בכ"ש אף בחרס. [וציין לתוס' חולין (דף נד: ד"ה הדקין) שכתבו די"ל דדוקא לענין קבלת צרורות שיעור כ"ח הוא ברביעית, ולא בשאר כלי חרס].

<u>צינור שהוא צר מכאן ומכאן ורחב באמצע</u>

כתב השו"ע שאם הצינור צר מכאן ומכאן ורחב באמצע אינו חשוב קבלה לפסול את המקוה.

מקור הדין במשנה [פ"ד מ"ג], ונתבאר הטעם מפני שלא נעשה לקבלה. ופירש הרמב"ם שהמטרה לעשיית הצינור באופן זה היא כדי לגרום להגיר את המים בחזקה.[14]

<u>בית קיבול שלא נעשה על מנת לקבל</u>

עיין רמב"ם [פיהמ"ש פ"ד מ"ג ד"ה וסילון] שביאר את הדין של סילון שצר מכאן ורחב באמצע שלא נעשה לקבלה, והביא את המשנה [כלים פ"ב מ"ג] שסילונות של חרס טהורים אף כשהן כפופים ומקבלים, וכתב שגם בזה הטעם לפי שלא נעשה לקבלה. והוסיף הרמב"ם וז"ל "והנה יצא לך יסוד גדול מאד והוא שלא כל מקבל פוסל את המקוה ועושה את המים הנמשכים בו מים שאובין, אלא כל שהוא עשוי לקבלה עכ"ל".[15]

וכן לשון הראב"ד בבעלי הנפש [שער המים סי' ג אות יא] "אע"פ שיש לו בית קיבול במקום רוחבו אינו פוסל, לפי שאין נותנין סילונות במקום שיהא צריך לקבל שום דבר אלא העברת המים בלבד.

והקשו האחרונים דהראב"ד סותר לכאורה דברי עצמו בהשגות לרמב"ם [פ"ח מקואות ה"ז], עיי"ש שהרמב"ם הביא את המשנה דמטהרין את המקואות העליון מן התחתון ע"י סילון המחבר בין שתי המקואות ועושה השקה. והביא הראב"ד שבתוספתא איתא דאם הסילון כפוף כ"ש הרי הוא פוסל.

והקשה הראב"ד דבמשנה [כלים פ"ב מ"ג] איתא דסילונות של חרס טהורים אף כשהן כפופים ומקבלים. וכתב דיש לחלק בין דין

ביאורים והערות

14. והראב"ד בבעלי הנפש [סי' ג סי"א] כתב שאותו הרוחב נעשה שלא בכוונה או לנוי בעלמא.

15. ומבאור מהרמב"ם שבצינור רחב באמצע מיקרי שלא נעשה לקבלה, אף שהאדם מעוניין שיכנסו המים במקום הרחב כדי שעי"ז יגירו המים בחזקה, מ"מ לא מיקרי נעשה לקבל אלא אם מעוניין שהמים יהיו שוכנים במקום הזה.

ובדין גומא שנעשתה לקבל צרורות מבואר דא"צ שיהא בית קיבול לקבל מים, אלא די בבית קיבול לכל תכלית שהיא, אף לקבל עפר וצרורות.

קנין הלכה

מראי מקומות

קבלת טומאה לבין פסול שאובין, דבפסול שאובין אף שהן טהורים [לפי שלא נעשו לקבלה] מ"מ פסולים למקוה כיון שבני קבלה הם ומקבלים, וכמו שכלי גללים פסולים למקוה מפני שיש עליהן תורת כלי קיבול.

ומשמע בראב"ד שלענין פסול שאובין גם סילון כפוף שלא נעשה לקבלה פוסל, וזה לכאורה סותר לראב"ד בבעלי הנפש הנ"ל. והנה עיקר ראייתו של הראב"ד בהשגות לפסול בית קיבול שלא נעשה לקבלה הוא מהתוספתא שפסלה בסילון כפוף, ובבעלי הנפש מהדורא בתרא כתב שסילון שנכפף מעט פוסל, שלכך נכפף כדי לקבל.

ולפום ריהטא יש לומר שהראב"ד חזר בו במהדו"ב של בעלי הנפש גם ממש"כ בהשגות על הרמב"ם.[16]

ונאמרו באחרונים כמה שיטות בדעת הראב"ד:

א. הרבה אחרונים נקטו שאכן הראב"ד בהשגות סובר שגם כשלא נעשה הכלי לקבלה הרי הוא פוסל, וכלשונו "כיון שבני קבלה הן ומקבלין", ואף שהשו"ע לא הביא כלל את דעת הראב"ד, מ"מ חששו הרבה אחרונים לשיטתו.

ב. בספר גידולי טהרה [שו"ת סי' ט] כתב דסילונות כפופים שימשו לפעמים בדרך עראי לקבל מים ורק בכה"ג פוסל מדין שאובין, אך כלי שלא נעשה לקבלה וגם אין משתמשים בו כלל לקבלה אף בדרך עראי, אינו פוסל. וכעין זה כתב בקהלות יעקב [טהרות סי' נד].

ג. בחידושי ר' חיים הלוי [מקואות פ"ו ה"ד] ובחזו"א [תניינא סי' ג ס"ק יג, וסי' ד ס"ק ג] נקטו שהראב"ד בהשגות לא נתכוין כלל לומר שהמים העוברים בסילון כפוף פוסלין את המקוה מדין שאובין, שהרי בסילון לא נעשה לקבלה, אלא כוונת הראב"ד רק לומר שהסילון פסול להשקה, דכיון שענין ההשקה הוא לקבל את שני המקואות להיות אחד, וגם אם בעליון אין מ סאה הרי הוא מותר כשיש השקה למקוה התחתון, נמצא שהטובל במקוה העליון דינו כטובל בכל המים שבשני המקואות, ובכלל זה במים שבסילון. וסילון זה אף שהוא כלי שלא נעשה לקבלה, מ"מ כלי הוא והמים שבתוכו תלושים ואסור לטבול בתוכו, ומעתה כשם שאסור לטבול בתוכו כן אין הוא יכול לעשות השקה.[17] ואמנם אין זה כלי לקבלת טומאה דלזה בעינן דומיא דשק שנעשה ע"מ לקבל, וכן אינו פוסל את המקוה מדין שאובין.[18]

מלבד שיטת הראב"ד בהשגות הנ"ל [שלפי ביאור הרבה אחרונים סובר שגם כלי שלא נעשה לקבל פוסל] חששו האחרונים גם לשיטת הגהות מרדכי בקידושין [סי' תקם] שכתב דאין לעשות צינור של עץ להוליך מים למקוה שמא יתחטט הצינור מאליו, ואם הרקיב מעצמו כל שהוא פסול. ואמנם הרמ"א לא פסק כשיטה זו, אלא כפי שהביא בד"מ [ס"ק כב] בשם הר"ר שמעיה דרק כשחקקו אדם בכוונה פסול, אך האחרונים כתבו שלכתחילה ראוי לחוש גם לשיטה זו שחקק שנעשה מאליו פוסל.

עוד ציינו האחרונים שהחמירו בבית קיבול שלא נעשה לקבלה, לפירוש האליהו רבה על המשניות[19] שכתב דצינור שהוא רחב

ביאורים והערות

16. אמנם צ"ע דאם אכן סילון כפוף נעשה לקבלה א"כ למה איתא במשנה [פ"ב דכלים] שהסילון טהור אף כשהוא כפוף. אמנם לפי דברי הגידולי טהרה [בשו"ת סי' ט] אתי שפיר, דעיקר תכלית הצינור אינו לקבלה, אלא שבאופן עראי משתמשין בו לקבל מים, ואין די בזה לגרום לקבלת טומאה, אך די בזה לפסול משום שאובין.

17. משא"כ סילון שאינו כפוף שאין המים שוכנים בתוכו כלל והם מהוים רק חיבור בין שני המקואות, הרי זו השקה מעליא.

18. ועיין בחזו"א שם שהאריך לבאר את התוספתא שכתבה שפסול זה של סילון כפוף היא רק במקואות שהן זו על גב זו, ולכן במקואות שהן זו בצד זו כתב החזו"א לבאר דנהי שהסילון הוא כלי שאינו כשר לטבול בו, מ"מ היה מקום לדון שמכח חיבורו למקוה התחתון יוכשר לטבול בו. [ועיין ר"ש ורא"ש (ריש פ"ג) שמן התורה אכן החיבור למקוה מתיר לטבול גם בכלי עצמו].

19. הביאור נכתב ע"י תלמיד הגר"א ממה ששמע מהגר"א בביאור המשניות וכתבו לאחר פטירת הגר"א, כמבואר בהקדמה לפירוש זה, וכתב שם בהקדמה שלגבי דברים שיש בהם מן הקושי מן הסתם היה הגר"א מיישבם, אם ע"פ סברא או ע"פ גירסא, או אפשר שהכותב

קנין הלכה

מראי מקומות

באמצע מיירי דוקא כשאינו רחב כלפי מטה, אך אם הוא רחב גם כלפי מטה ונעשה בידים ע"י בני אדם ה"ז נחשב קבלה ופוסל. [אמנם אם נעשתה הגומא מאליה ע"י שנרקב העץ מחמת המים כתב הגר"א דאינו פוסל].

ובספר דברי חיים [להגר"ח מצאנז] על מקואות [ס"ק לג] האריך לבאר מה בין סילון שהוא רחב מן האמצע שאינו פוסל לפי שלא נעשה לקבלה, ובין סילון כפוף שהוא פוסל להראב"ד אף שלא נעשה לקבלה, ותורף דבריו הוא:

א. כלי שלא נעשה לקבלה אלא למטרה אחרת [כגון סילון שהוא רחב באמצע], והעביר בו את המים לאותה מטרה לה נועד, אין כאן פסול שאובין.

ב. אך אם יתן האדם מים בכלי הזה שלא לאותה מטרה לה נועד, עשאו בזה לכלי לקבל, ומים אלה פוסלים משום שאובין.

ג. וה"ה אם נתן את המים בצינור הזה ללא כוונה שיכנסו לאותו בית קיבול, אך ידע שהמים יכנסו ממילא לשם [ולא היה הדבר למטרה לה נועד הכלי כגון להגיר המים], כיון שע"כ יכנסו מים בבית קיבול הזה והאדם ידע זאת ה"ז כנותנם שם בכוונה ונהפך הכלי להיות כלי קיבול ופוסל את המקוה.

ובשו"ת מהרש"ם [ח"ג סי' שע] חשש לדברי הד"ח, ופסל מטעם זה צינורות שתוחבין זה בזה וע"ז נעשה מקום הראוי לקבל מים, וכתב דאין להקל בזה אף שלא נעשה בכוונה כיון שנעשה בידי אדם [ובפרט שהחת"ס החמיר אף בנעשה מאליו],[20] וציין להדברי חיים שפסק דבנעשה בידי אדם לצורך איזה פעולה פסול.

והחזו"א [ליקוטים סי' ז ס"ק א] התייחס לצינורות הנעשים מטסי ברזל ומדקדקים שלא תהא בהם שום גומא, וכתב החזו"א דנראה דאם א"א לתקן אין לפסול אף אם היתה גומא, דאף אם היתה הגומא מחזקת רביעית מ"מ לא נעשתה לקבלה אלא נתהוותה מאליה ואין זה פוסל [אלא אם ניחא לבעלים בהאי גומא לקבל צרורות וכמש"כ החת"ס בסי' רא].

וסיים החזו"א דליכא מאן דפסל גומא שלא נעשתה לקבלה,[21] ומהיות טוב צריכין לעשות בסמוך לאוצר המים המשכה ג"ט ע"ג קרקע. ולכתחילה כתב החזו"א דצריך לדקדק שלא תהא שום גומא אף פחות מרביעית, אבל כבר כתב הרמב"ן [בהלכות נדה] דלא טוב היות האדם מרבה בספיקות לחוש דילמא איכא גומא, ומרוב הספיקות נשאר בלא מעשה ואין המקוה נבנה וכו'.

העולה מכל הנ"ל הוא דהסכימו האחרונים שלכתחילה יש להזהר שלא תהא שום גומא המקבלת מים בצינור המוליך את מי הגשמים אל האוצר.[22] ויש מהאחרונים דחששו בזה אף דיעבד, שחששו לשיטת הראב"ד, אמנם לפי ביאור ר' חיים הלוי והחזו"א בראב"ד אין בזה פסול.[23] וכן כתב החזו"א לדינא שאין דעה הפוסלת בגומות שלא נעשו לקבלה.

ביאורים והערות

עצמו שגה ולא כתב את דברי הגר"א על נכון כי נשכחו ממנו, שהרי כתב את הביאור אחר זמן, אחרי פטירת הגר"א.

20. מה שציין המהרש"ם לשו"ת חת"ס הכוונה לסי' רא, ועיי"ש שלא פסל אלא באופן שניחא לאדם בחטיטה שנעשתה מאליה, ולכאורה צ"ע דבציור של המהרש"ם לא מצינו שהיתה ניחותא.

21. ומה שהביאו האחרונים מדברי הראב"ד בהשגות שפסל סילון כפוף אף שלא נעשה לקבלה, כתב החזו"א שכבר ביאר דברי הראב"ד [תניינא סי' ג ס"ק יג] דרק לענין טבילה בסילון עצמו או שימוש בו להשקה אמר הראב"ד את דבריו, ודוקא בקטפרס, וכפי שהובא לעיל.

22. ובהגהות בית הלל לשו"ע החמיר מאוד מטעם זה שלא לעשות מקואות ממי גשמים מחשש גומות במרזבים [בזמנו היו רוב המקואות סמוכים למעיינות או לנהרות ולא נצרכו למרזבים].

23. ובמהדורא בתרא של בעלי הנפש חזר בו הראב"ד ולא פסל סילון כפוף אלא בנעשה לקבלה.

קנין הלכה

מראי מקומות

סיכום:

גומא שנעשתה מאליה

עיין ב"י שהביא את דברי הגהות מרדכי בשם הר"ר שמעיה שאסר לעשות צינור של עץ שמא יתחטטו מאליהם ע"י שהעץ ירקיב. והביא הב"י שהמהרי"ק חשש לכתחילה לעשות צינורות באופן שלא יבואו להתלחלח ולהרקיב.

והד"מ [ס"ק כב] הביא את דברי הרב שמעיה המובאים שם בהגמ"ר שכתב דכיון שהחטט נעשה מעצמו אין לפסול אפילו ניחא לבעלים במה שנעשה בו ממילא. וכתב הד"מ דכן משמע בר"ן וברא"ש וברמב"ם ובטור, ולכן כתב הרמ"א להקל בזה, אמנם לא כתב במפורש שהקולא היא גם במקרה שניחא לבעלים בגומא זו.

ובשו"ת חת"ס [סי' רא] החמיר בגומות כאלו אשר ניחא לבעלים בהן, וכן החמיר מאד בהגהות בית הלל שלא לעשות מרזבים של עץ להבאת מי הגשמים. וע"ע בספר מי השילוח [פרק ד אות יג] שכתב שאם ראה גומא וחישב עליה לקבלה הרי היא פוסלת.

נביא בזה כמה דוגמאות בהן דנו האחרונים:

צינור כפוף

יש מהאחרונים שכתבו שהיות והראב"ד בהשגות החמיר בסילון כפוף, לכן אין להתיר לעשות צינור היורד מהמרזב שעל הגג אם צריך לכופפו בזוית ישרה כדי שהמים יבואו לאוצר. [כך כתב בשו"ת עמק שאלה (סי' נג) והצריך לטעם זה לעשות נקב במקום הכיפוף, וכן הובא גם בשו"ת מנחת יצחק (ח"ז סי' פ), עיי"ש שהיקל בשעת הצורך אם יעשו נקב כ"ש]. אמנם בספר גידולי טהרה כתב שהראב"ד אסר צינור כפוף רק כשהוא עשוי באופן שהוא מקבל במקום הכיפוף, אך באופן הנ"ל שיש זוית ישרה אין מקום לפסול, וכך כתבו עוד אחרונים.

מי העיר

כתבו פוסקי זמננו שהמים מהרשת העירונית פסולים למקוה משום שבסתמא הם שאובים. עיין חזו"א [יו"ד סי' קכג ס"ק א] שכתב שכיון שהמים עוברים דרך השעון המודד את כמות המים הרי הם נעשים בו שאובין.[24] עוד דנו האחרונים אם המשאבות המעבירות את המים עושות אותן לשאובין, ומ"מ לענין מעשה נקטו בשו"ת אג"מ [יו"ד ח"ג סי' סג] ובשו"ת מנחת יצחק [ח"א סי' קמו, וח"ה סי' כב] שמי העיר פסולים לגמרי, ואפילו לטבילת כלי זכוכית שחיובה מדרבנן כתב בשו"ת מנח"י [ח"ו סי' נו] שאין להקל.

צינור המתרחב בקצהו

צינור שעשאוהו רחב יותר בקצהו כדי שיוכל לקבל את הצינור השני, יש בזה שני נידונים:

האם החלק היותר רחב מיקרי בית קיבול הואיל ונעשה לקבל את הצינור השני, ואת"ל דמיקרי בית קיבול אזי אם הצינור השני

ביאורים והערות

24. ואף שהשעון לא נעשה כדי שהמים ינוחו בתוכו אלא כדי שיעברו בו ויניעו את הגלגל העושה את המדידה, מ"מ ס"ל לחזו"א דלא דמי לצינור שהוא צר מכאן ומכאן ורחב באמצע, שביאר הרמב"ם [בפ"ג מ"ב] שנעשה כדי שהמים יבואו בתוכו ועי"ז יגירו המים בחוזק וזה נקרא שלא נעשה לקבל, דהתם לא באו למקום הרחב אלא כדי שיצאו ממנו בחוזק, משא"כ בשעון שמעוניינים שהמים יכנסו לשעון כדי להמדד שם.

קנין הלכה

מראי מקומות

נכנם לכל עומק המקום הרחב עד שלא נשאר שום חריץ ביניהם, נמצא שבפועל נתמלא הבית קיבול ואין מים נכנסים לתוכו,[25] אמנם אם ננקוט כהש"ך [בנקוה"כ] הסובר שמכח הבית קיבול נחשב כל הצינור כבית קיבול י"ל דה"נ יש מקום לחוש לכך. אמנם יש מהאחרונים שנקטו דאין להחמיר כחומרת הש"ך אלא כאשר הגומא עצמה קיימת, אך בציור הנ"ל שהגומא עצמה מלאה ואין מים יכולים להכנס בה אין שם כלי קיבול על כל הצינור. והאריכו האחרונים בזה גם במחלוקת הראשונים בדין בית קיבול העשוי למלאות.

אמנם בדרך כלל אין הצינור השני נכנם לכל עומק החלק הרחב שבצינור האחר, ונמצא שחלק מהבית קיבול נשאר פתוח ויש בזה חשש שאובין, דאף שהבית קיבול לא נועד לקבל מים אלא לקבל את הצינור מ"מ חיישינן ששם בית קיבול עליו, וכדין בית קיבול העשוי לקבל צרורות.

צינור שיש בו חריץ ובתוכו גומי

צינור שיש בקצהו חריץ ובתוכו נותנים גומי כדי שיוכלו לחבר לו צינור אחר וע"י הגומי יתהדקו היטב הצינורות זה לזה, בשו"ת קנה בושם עורר דהוי בית קיבול העשוי למלאות, ותלוי במחלוקת הראשונים בדין בית קיבול העשוי למלאות.

ובקובץ תשובות להגרי"ש אלישיב שליט"א [ח"א סי' צא] האריך במחלוקת הראשונים בדין זה של בית קיבול העשוי למלאות וכתב דאף להסוברים דדבר העשוי למלאות שמיה בית קיבול, היינו דוקא באופן שגם אחרי שמילאוהו הוא משמש כבית קיבול להחזיק מה שבתוכו, אבל באופן שאחרי המילוי אין שֵם מקבל ומתקבל ואינו משמש כבסים וככלי המחזיק את המילוי לכו"ע לא שמיה בית קיבול. ולכן בצינורות שכל כוונת עשיית החריצים היא כדי שעי"ז יתהדקו הצינורות אחד לשני ולא שייך כלל לומר שהצינור משמש כבסים וככלי המחזיק את הגומי, לא שייך פסול שאובין כלל.[26]

חיבור ע"י הברגה

יש מהאחרונים החוששים שחריצי ההברגה הנעשים בצינור ואשר נועדו לקבל חלק אחר של הצינור, נחשבים כבית קיבול, וממילא יש מקום לדון בזה בשני חששות [כדלעיל בסמוך], בחלק שהצינור השני אכן הוברג אל הצינור הראשון הנידון הוא רק לפי הש"ך [בנקוה"כ] הסובר שמכח בית הקיבול נחשב כל החלק הזה של הצינור כבית קיבול, ולכן אף שהחריצים התמלאו מ"מ יש שחששו לשאר הצינור דהוי כבית קיבול. עוד יש להוסיף שאין חריצים אלו נחשבים כבית קיבול אלא להראשונים הסוברים דבית קיבול העשוי למלאות שמיה בית קיבול, אמנם מצוי שכאשר מבריגים את הצינור השני נשארים חריצים ריקים שלא הבריג לתוכם הצינור, ויש שחששו להם דהוו כבית קיבול.[27]

פקק השקה המחובר ע"י הברגה

עיין בתשובת שבט הלוי [ח"ט סי' קצ] במה שהשיב למח"ס מקוה מים, דאין ליתן בנקב ההשקה ובנקב הזריעה צינור פלסטי ובו

ביאורים והערות

25. אין ללמוד הלכה למעשה מהדברים הכתובים כאן ורק הובאו הצדדים השונים שנאמרו באחרונים בענינים אלו.

26. ועוד הוסיף שם דכיון שהמים אינם נכנסים כלל לחריץ שבו נמצא הגומי, וכל הנידון הוא משום דברי הנקוה"כ שע"י החריץ מקבל כל הצינור שם כלי, בזה י"ל שכאשר החריץ עצמו מלא ואין מים נכנסים בו אין שם כלי על הכל, ובפרט לשיטת הנוב"י [סי' צו] דב"ק הראוי למלאות אינו מקבל טומאה אלא מדרבנן. ועוד ציין לשו"ת אבני נזר [יו"ד סי' רפ] הסובר דאין פסול של שאובין אלא בבית קיבול הנעשה כדי לקבל מים, ולא בנעשה לקבל דבר אחר.

27. ובספר חידושים וביאורים [מקואות סי' ט' סק"ו] כתב דממה שכתב החזו"א לענין הצינורות של הרשת העירונית, דחשש להם לשאובין בעיקר משום השעון המודד את המים, משמע שלא חשש לחריצי ההברגה, ועיי"ש מה שדן לבאר בזה.

קנין הלכה

מראי מקומות

חריצי הברגה משום שיש לחוש שהמים העוברים עליהם נפסלים משום מים שאובין [ולענין דיעבד לא פסיקא ליה אם יש לפסול].

<u>בדברי הרמ"א במים הבאים על ידי כלים קבועים בגלגל</u>

מקור דברי הרמ"א בב"י בסוף הסימן, עיי"ש שהביא את המרדכי [שבועות סי' תשמה] בשם תשובת ר"א מוורדון שהביא את הגמ' בחולין [דף קז.] שאם דולה מן הנהר בכלי נקוב בכונם משקה ושופך לאמת המים [אריחא דדלאי] אפשר לטבול שם את הידים, וכתב דה"ה שיכולים לטבול שם כל גופו. ועיי"ש שהתיר זאת אף באופן שאין באמת המים שיעור מ סאה דמ"מ מחוברת היא לנהר. והקשה הוא על עצמו דהא ניצוק אינו חיבור ובמה נתחברו המים שבדלי אל הנהר, ותירץ דהיכא שתמיד עולים המים [כגון בגלגל המתגלגל שבו עסק המרדכי] אמרינן דניצוק הוי חיבור.[28]

והב"י כתב שמרש"י ותום' ועוד ראשונים מבואר דס"ל שאין ללמוד מדיני טבילת ידים שבגמ' [חולין הנ"ל] שהקלו בזה חכמים כיון שאינה טבילה גמורה. וגם הד"מ [ס"ק כב] העתיק דברים אלו. ולכן פסק הרמ"א שאין להקל בגלגל הנ"ל אלא כשיש במקוה ארבעים סאה, שבזה אין צריך חיבור למקוה ובעיקר דינו שלא ייחשבו המים כשאובין ולזה די בנקב המטהרו.

והש"ך [ס"ק פ] כתב דכיון שהרמ"א סתם בלשונו שעושה בכלי נקב המטהרו א"כ סתמא כוונתו כשפופרת הנוד, ובנקב כזה דעת הש"ך דהוי חיבור לנהר ומהני אף כשאין במקוה מ סאה.

ובהגהות דגול מרבבה תמה על הש"ך מהמבואר [להלן סעיף ס] דמים זוחלים אינם מערבים שני מקואות זה לזה. ועיין פת"ש [ס"ק כה] שהביא משו"ת חת"ס [סי' רח] שתמה על הנוב"י, דדוקא במי גשמים אמרינן דכשהן זוחלין אינן מעורבים, ולא במי מעיין כמבואר בש"ך [ס"ק קכט].

ומבואר מזה שהחת"ס סובר דמי מעיין מערבין ב מקואות אף ע"י ניצוק ולא רק כשהן זוחלין ע"ג קרקע. [ועיין לשון חזו"א (תניינא סי ג ס"ק יד) שכתב דמעיין מטהר בזוחלין ובקטפרס ואפשר אף בניצוק].

והחזו"א [תניינא סי' ז ס"ק ט] דן בתחילה לומר שאם הכלי נקוב כשפופרת הנוד ה"ז חיבור למעיין ויש לכל הילוך המים האלו [מהכלים שבגלגל אל המקוה] דין זחילת מעיין והכל כשר אף כשאין מ סאה, וכשיטת הש"ך והחת"ס. ושוב חזר ודן לומר כמש"כ בסי' ג [ס"ק יד] דמתוך שהגלגל שואב את המים בכלי, והם שוכנים בתוכו באשבורן ולא בזחילה, וגם עיקר הבאתם אל הכלים האלו לא נעשתה בדרך טבעית של זחילת המעיין מגבוה לנמוך, י"ל דאין זו זחילת מעיין והדרינן לכללא שאין ניצוק חיבור. וכתב החזו"א שבספברא זו נחלקו הר"א מוורדון עם רש"י ותום' ושאר הראשונים, שהר"א נקט דיש דין זחילת מעיין למים האלו[29] ושאר הראשונים נקטו שאין בזה דין זחילת מעיין, ולהלכה החמיר בזה הרמ"א כשאר הראשונים.

<u>סעיף לז</u>

מקור הדין בשער המים להרשב"א המובא בב"י.

ולכאורה יש לשאול למה הוצרך הרשב"א לטעם דהבית קיבול לא נעשה לקבלה, תיפוק ליה שהרעפים אינם כלי כלל אלא בנין ממש, ובבנין עצמו לא מצינו שיש חשש של בית קיבול.[30] ואולי י"ל דמצינו במשנה [ביצה דף לג.] שהרעפים שמשו גם ככלי

ביאורים והערות

28. והנה בגמ' [חולין קז.] לא איירי בגלגל המתגלגל אלא באדם הדולה, וזה לא נעשה באופן רצוף, וצ"ל שגם הר"א נקט שהגמ' בחולין היא נושא מיוחד בדין טבילת ידים, וכשיטת רש"י ותוס' ושאר הראשונים שהביא הב"י.

29. וקצ"ע דהר"א מוורדון כתב טעם אחר למה ניצוק חשיב הכא חיבור, והוא משום דמכח הגלגל יש כאן חיבור קבוע ע"י הניצוק, ובכה"ג גם ניצוק הוי חיבור. אמנם אכתי מסתבר שאמר דבריו רק במי מעיין, דהא אין זוחלין מערבין ב מקואות, וכקושית הדגול מרבבה.

30. וכן כתב החזו"א [ליקוטים סי' ז ס"ק ב ד"ה ואף], עיי"ש שכתב דבנין הנבנה ע"י אבנים ולבנים כשר לכו"ע, ולא אמרינן דהוי כלי קיבול שנתחבר לקרקע, ומטעם זה כתב החזו"א שם שהצינורות המביאים את המים מאוצר המים אל המקוה אין בהן חשש של בית קיבול.

קנין הלכה

מראי מקומות

בתלוש [אין מלבנים את הרעפים ביו"ט לצלות בהן] ולכן הוצרך הרשב"א לטעם שכתב דהבית קיבול לא נעשה לקבלה, וצ"ע. ויש אחרונים שלא נחתו לסברא זו שבדרך בנין לא מיקרי כלי כלל, ולכן דנו באריחי חרסינה המודבקים במקוה לנוי אי חשיבי בית קיבול, וכמבואר בהערה.

מקור הדין במשנה [פ"ו מ"ה], ושם נתבארו כמה דינים הנובעים מזה שהשק והקופה עשויים כמין אריגה ויש בהם נקבים מרובים: א]. כשהם נמצאים בתוך המקוה אפשר להטביל כלי אחר בתוכם אף שאין בפתח שלהם שיעור שפופרת הנוד [משא"כ בכלי גמור כשידה תיבה ומגדל דאין מטבילין בתוכן אם אין בפיהם כשפופרת הנוד], דין זה הובא ברמ"א לעיל [סעיף ט].

ב] אין בהם דין "כלי" שייחשבו המים שבתוכם "שאובין", ולכן גם אם הניחן תחת הצינור ע"מ שיכנסו בתוכן המים אין המים פסולים.

<u>בדברי הש"ך ס"ק פא</u>

הוקשה לש"ך דלענין שלא לפסול המקוה משום שאובין די בנקב כ"ש כמבואר להלן [סעיף מ], ולמה הוצרך הלבוש לטעם שיש בשק נקבים מרובים שמחמתם אינו נחשב כלל כבית קיבול. ותירץ הש"ך שלקמן [סעיף מ] כתבו הטור והשו"ע שלענין מעשה יש להבחין בין שני נידונים:

א. לענין שלא יפסל המקוה בג לוגין אכן סמכינן על עיקר הדין דסגי בנקב כ"ש שלא לפסול, וכ"ש בשק ובקופה.

ב. אך לענין שיביא האדם מים בכלי ויעשה על ידו מקוה בתחלה בזה לא סמכינן על נקב כ"ש עד שיהא בו כשפופרת הנוד,[31] ולזה קמ"ל הכא בשק וקופה שמחמת ריבוי הנקבים שבהם ה"ז מועיל כנקב שיש בו שפופרת הנוד ומביאים בהן מים לעשות מקוה בתחילה.

כתב החזו"א [תניינא סי' ז ס"ק יג] שההיתר ליתן שק וקופה תחת הצינור נאמר אף באופן שניחא לאדם בזה שהשק והקופה מקבלים את המים, כגון שרוצה שהמים יסתננו ע"י השק והקופה, דאפילו הכי אין זה בגדר שאוב.

<u>סעיף לט</u>

בסעיף זה מובאת שיטת הרשב"א [בשער המים ובמיוחסות סי' רלא] בדין הווייתו ע"י אדם, דסובר הרשב"א שדין מים שבאו ע"י אדם למקוה כדין מים שאובין ופוסלים בג לוגין, וכן פוסלים אף אם באו ע"י האדם למקוה שלא בכוונה.

ולעיל [סעיף טו] הובאה מחלוקת הראשונים בדין זה, שדעת הראב"ד [בבעלי הנפש] שמים שבאו ע"י אדם אין בהם פסול דשאובין

ביאורים והערות

וכתב דקרוב הדבר דקיל טפי מקבעו ולבסוף חקקו, דהתם בצינור האוסף את מי הגשמים אל האוצר כמעשהו בתלוש מעשהו במחובר אבל הצינור המוליך מאוצר המים למקוה הוא "חלק מבנין אוצר המים, שהרי אין שימוש הצינור אלא בשותפות עם אוצר המים".

וכעין זה כתב בשו"ת חבצלת השרון [יו"ד סי' סח] דאין חשש לרצף באריחי חרסינה אשר יש מאחריהם קצת בית קיבול לקבל הטיט, דיש אחרונים שדנו אם יש בזה חשש בית קיבול [עיין שו"ת עמק שאלה סי' נ], וכתב בשו"ת חבצלת השרון דאין בזה שום חשש משום דהוי דרך בנין.

31. הש"ך נקט כאן כהט"ז [להלן ס"ק מז] שהוראת הטור והשו"ע שלא לעשות מקוה בתחילה ע"י כלי שיש בו נקב לא נאמרה כשיש בנקב כשפופרת הנוד, וכן משמע גם בש"ך [לעיל סוס"ק פ].

ויש להוסיף דהיתר זה להביא מים על ידיהם הוא רק כאשר אין חסרון מצד שהווייתו ע"י אדם, וכגון שהמים באים למקוה מאליהם דרך השק והקופה, דאם באים ע"י תפיסת יד אדם ה"ז פסול בכל ענין, וכ"כ בספר גידולי טהרה [גבא ס"ק מז] ודלא כהט"ז.

עוד הוסיף החזו"א [תניינא סי' ז ס"ק יג] דמיירי באופן שאין חסרון של הווייתו ע"י דבר המק"ט, כגון שרוב המקוה כשר א"נ כשמפסיק אויר בינם לבין המקוה, דאל"כ פסול המקוה משום דהווייתו ע"י דבר המק"ט.

קנין הלכה

מראי מקומות

אלא ה"ז פסול משום דמקשינן מקוה למעיין, מה מעיין בידי שמים אף מקוה בידי שמים, ואינו פוסל בג לוגין אלא ברוב המקוה. אמנם כאמור השו"ע אינו פוסק כן אלא כהרשב"א, וגם בסעיף טו פסלו השו"ע והרמ"א מים שהביא אדם בחפניו למקוה אף בג לוגין.

<u>בא בידי אדם, בהמשכה</u>

אם כל המקוה נעשה בידי אדם וע"י המשכה לא נתפרש הדין להדיא בשו"ע, אך מסתבר שלפי הרשב"א שדינו כשאוב הוי כשאובה שהמשיכוה כולה דפסולה, וכ"כ החזו"א [תניינא סי' ג ס"ק יז].

ובדעת הראב"ד הביא הב"י מספר בעלי הנפש דם"ל דמקוה שנעשה כולו בידי אדם ובהמשכה כשר, והובא גם בט"ז [ס"ק מז].

<u>הווייתו ע"י אדם בגרמא</u>

עיין דרוש וחידוש רע"א [בכתבים שבסוף ח"א] שכתב בנידון מקוה שהומצאה בו תחבולה בעין פעולת שעון, והיינו שע"י משיכת שלשלת נמתח קפיץ וכאשר הניחו את השלשלת גרם הקפיץ ע"י פעולת גלגלים להעלות מים למקוה. וכתב רע"א כמה סיבות לומר שאין בזה פסול משום הווייתו ע"י טהרה ומשום הווייתו ע"י אדם, כיון שאינו אלא גרמא בעלמא. אמנם סיים רע"א שלרווחא דמילתא יעשה גם המשכה.

ובדרכי תשובה [אות קצח] הביא משו"ת לבושי מרדכי [חיו"ד סי' קמו] שדן במקוה שהעלו בו את המים מעומק המעיין ע"י פעולת קיטור, והקיטור נעשה ע"י שאדם הבעיר אש מתחת ליורה מלאה מים, וכתב לפסול משום הווייתו ע"י אדם, דאשו משום חציו וכל מה שנעשה ע"י הקיטור נידון כמעשיו. ודבריו אלו מחודשים, ולכאורה הם שלא כדברי רע"א שהובאו לעיל בסמוך. וראה עוד להלן בסמוך דין מקוה שנעשה ע"י הסרת המונע.

<u>מקוה שנעשה ע"י הסרת המונע</u>

יש החוששים שאם פתח אוצר הזריעה אל המקוה יהא פתוח בזמן שהמים של הרשת העירונית נכנסים אל אוצר הזריעה, ולכן הם פוקקים את הנקב, ואחרי שנכנסו המים אל אוצר הזריעה מסירים את הפקק והמים נכנסים למקוה. ויש שחששו שהמים הנופלים בכח ראשון עם הסרת הפקק יחשבו כבאים בידי אדם, וכדין בידקא דמיא המבואר בגמ' [סנהדרין עז. וחולין טז.] שבכח ראשון חשיב מעשה האדם.

אמנם בשו"ת חת"ס [ריש סימן ריג] נקט בפשיטות שאין זה בגדר הווייתו ע"י אדם, וגם החזו"א [תניינא סי' ג ס"ק יז] הכשיר זאת והביא ראיה מהמשנה [פ"ב מ"ז-מ"ט המובאת בסעיף מב-מג] שמבואר בה ששבירת הקנקן כדי שירדו המים שבתוכו למקוה לא חשיבא כמים הבאים בידי אדם.[32]

<u>מים פסולים הנמצאים במקוה והוכשרו ע"י מעשה אדם</u>

במשנה [פ"ז מ"ג] איתא דמקוה שיש בו ארבעים סאה ונשתנה מראה המים באופן הפוסל, אפשר להוסיף בו מים שאובים עד שיחזור למראה מים, ומבואר דכה"ג לא מיקרי הווייתו ע"י אדם. וכן כתב בשו"ת בית שלמה [יו"ד ח"ב סי' עו].

ביאורים והערות

32. ובשו"ת רב פעלים [יו"ד ח"ב סי' כד] נקט דהסרת המניעה דינה כהוויה.

קנין הלכה

מראי מקומות

<u>הפשרת שלג ע"י תנור חימום</u>

בשו"ת חת"ס [סי' ריג] נקט דאם יש קרח במקוה והפשירו ע"י טסי נחושת מלובנים ה"ז כשר ולא מיקרי הווייתו ע"י אדם, דדוקא כשמביא אדם את המים למקוה ה"ז פסול ולא באופן הנ"ל שהקרח כבר נמצא והוא מפשירו, דהוי כעין הסרת המניעה.

ובשו"ת רב פעלים [יו"ד ח"ב סי' כד] חלק על החת"ס וכתב דיש לפסול, דכיון דחיישינן לדעת הראב"ד הסובר דשלג פסול לטבילה כל זמן שלא הופשר, א"כ נמצא שהאדם מהווה ממש את מי המקוה. וגם בשו"ת בית שלמה [יו"ד ח"ב סי' עו] כתב לפקפק על דברי החת"ס מהטעם הנ"ל שהאדם מהוה את עיקר המים.[33]

<u>מקוה שהמים באים אליו ע"י גלגל השואב מהנהר</u>

כתב בשו"ת מהרי"ט [ח"ב יו"ד סי' ז] דמקוה הנעשה ע"י גלגל השואב את המים אין בו פסול הווייתו ע"י אדם אף שהאדם התקין את הגלגל, דכיון שבאופן זה לא מיקרי כח האדם לענין שחיטה, לכן לא מיקרי הווייתו ע"י אדם.

<u>מים שבאו למקוה מרגלי בהמה</u>

דין זה נתפרש לעיל [סעיף טו], שדעת הרשב"א והרא"ש להכשיר ודעת הר"ש דפסול.

<u>סעיף מ</u>

השו"ע עוסק בדין נקב המטהר כלי לענין שלא יפסול הכלי משום שאובין. ופסק השו"ע דמן הדין סגי בנקב כל שהוא אם הוא מלמטה, [אלא שלמעשה הביא השו"ע מש"כ הרא"ש בתשובה שאין להקל לעשות כך מקוה מתחילה].

ועיין לעיל [בסעיף ז] שהבאנו את קושיית הש"ך [סוס"ק כג] שבסעיף ז פסק השו"ע כהרמב"ם שהצריך נקב המטהרו וגם הצריך שיחברנו בקרקע בדרך בנין, וכאן היקל בנקב כ"ש מלמטה. והבאנו את תירוץ בעל הסד"ט [בשיורי טהרה], ורע"א [בשו"ת סי' מ], שכתבו שבסעיף ז איירי השו"ע לענין טבילה בתוך הכלי, ובזה החמיר כהרמב"ם, משא"כ בסעיף מ שהנידון רק לענין פסול שאובין, בזה דעת הרמב"ם ועוד ראשונים שאפילו כולו שאוב אינו אלא דרבנן, ולכן היקל השו"ע מן הדין כהר"ש והרא"ש דסגי בנקב כ"ש כשהוא מלמטה.

ומה שכתב השו"ע שאין להקל לעשות מקוה בתחילה ע"י כלי המנוקב בנקב כ"ש, מקורו בשו"ת הרא"ש.[34] אמנם אם הנקב הוא כשפופרת הנוד מסכים הרא"ש שעושין בה מקוה לכתחילה, כן נתבאר בב"י [לעיל בסעיף ז] ובד"מ [ס"ק י] ובט"ז [ס"ק מז] ובש"ך [ס"ק פ וס"ק פא].

ומשמע דדוקא כשעושה את כל המקוה [או רובו] ע"י נקב זה, אך כאשר רק מיעוט המקוה נעשה באופן זה נראה שאף להרא"ש והטוש"ע שרי לעשות כן לכתחילה ולהשלים שיעור מקוה, וכ"ש שאין מים אלה פוסלין בג לוגין.

<u>הטעם שאין בזה פסול של הווייתו על ידי אדם</u>

ובעיקר הך דינא שאם ניקב הכלי כשפופרת הנוד אפשר להביא מים ולעשות מקוה לכתחילה הקשה הט"ז [ס"ק מז] למה אין

ביאורים והערות

33. ואף שהאדם רק מניח את הטס המלובן וההפשרה נעשית מאליה, מ"מ כתב הבית שלמה דזה נקרא הווייתו ע"י מעשה האדם, וכמו שמצאנו בגמ' [ב"ק דף כב:] שאם הניח גחלת על אדם כפות מיקרי מעשה בידים.

34. בהוצאת מכון ירושלים בשו"ת הנוספות סי' נה.

קנין הלכה

מראי מקומות

בזה פסול מצד הווייתו ע"י אדם, דנהי שאין המים שאובין מ"מ לא עדיפי מאדם המביא בחפניו מים למקוה, שנתבאר [בסעיף לט] דפסול בג לוגין, וראינו צורך להאריך בביאור דברי הט"ז.

<u>בדברי הט"ז ס"ק מז</u>

א] הט"ז מדייק מלשון השו"ע [והטור] דמה שכתבו ש"אין להקל לעשות מקוה לכתחילה ולהביא מים" קאי על נקב כל שהוא, אבל אם יהא הנקב כשפופרת הנוד אפשר להקל לעשות כן אף לכתחילה. והקשה הט"ז דנהי דכלי מנוקב אינו כלי, מ"מ אם מביא מים באופן זה למקוה הא נתבאר [בסעיף הקודם] דכל שהוא ע"י אדם ה"ז פוסל אף כשלא בא מכלי, ותירץ הט"ז דמיירי שהמים לא נשפכו ע"י האדם מהכלי למקוה, אלא האדם מניחו בסמוך למקוה והמים באים משם למקוה.

ולכאורה צ"ע דהט"ז לא כתב דמיירי שיש המשכה גמורה בין הכלי לבין המקוה,[35] ואם אין המשכה א"כ אכתי יש חסרון של מים שבאו ע"י האדם. [ובהמשך הדברים כתב הט"ז תירוץ אחר, דמכח הנקב והניצוק המחבר לנהר אמרינן גוד אחית וכאילו לא נשאבו המים כלל מן הנהר ולכן אין כאן פסול של מים הבאים מיד אדם אל המקוה].

ב. עוד יש להעיר שהט"ז [בסוף הדברים] הקשה דאף בנקב כשפופרת הנוד מ"מ איך יעשה מקוה בתחילה, והרי כתב הראב"ד [בבעלי הנפש] דבעינן שהמקוה יעשה בידי שמים ולא בידי אדם. [ותירץ הט"ז דלענין הפסול הזה של הראב"ד מהני המשכה אף בכל המים, כיון שאין כאן פסול שאובין רק פסול של בא ביד"ש].

ולכאורה צ"ע דהא הרשב"א [מיוחסות סי' רלא] שהוא מקור הדין של הסעיף הקודם, והראב"ד [בעלי הנפש] שהביא הט"ז בסוף הדברים חלוקים זה על זה, שהרשב"א החמיר דמים הבאים בידי אדם דינם כשאובין ופוסלין בג לוגין [וכן פוסלין בהמשכה כולה], והראב"ד היקל דכל שהרוב נעשה בידי שמים מהני להשלים המקוה בידי אדם, [וכן מהני להמשיך כל המים], וא"כ אחר שהקשה הט"ז בתחילת דבריו מהסעיף הקודם שמקורו ברשב"א ותירץ למסקנא שאין בזה פסול שאובין או בא בידי אדם כיון שהם כמחוברים לנהר, מה הוסיף להקשות בסוף הדברים משיטת הראב"ד, דהא אם נתיישב דין זה להרשב"א כ"ש שנתיישב להראב"ד.

ג] וצ"ל שהט"ז סובר שהתירוץ שתירץ למסקנא שהמים נידונים עדיין כמחוברים למקוה מכח הנקב והניצוק ודין גוד אחית, מהני רק לומר שלא יהא בזה פסול שאובין או פסול מים שנתלשו בידי אדם מהמקוה ובאו מידו למקוה, שאלו הם הפסולים שנקט הרשב"א במקוה זה, ונפסק להלכה בסעיף הקודם, אבל לענין מה שהצריך הראב"ד שרוב המקוה ייעשה בידי שמים ולא בידי אדם לא מהני הסברות הנ"ל, דסו"ס האדם עושה את המקוה.

ובזה הוקשה לו מהראב"ד שאין זה בידי שמים, ותירץ דמיירי בהמשכה גמורה. [ומשמע דמצד שיטת הרשב"א המובאת בסעיף הקודם אין כאן קושיא, איך יעשו את כל המקוה ממים אלו, דכבר תירץ בתחילת הדברים דכל שאין המים באים מידו למקוה אין כאן חסרון של הרשב"א המובא בסעיף הקודם, ורק מצד שיטת הראב"ד הוקשה לו, וצ"ע בכל זה].

עוד הקשה הט"ז בדין המובא ברמ"א דכאשר שואבים מים מהמקוה לרוקנו ולנקותו ומצוי שתוך כדי השאיבה נשפכים מים מהכלי אל המקוה, ואם ישפכו ג לוגין של מים אלה בשעה שאין במקוה מ"ם יפסלוהו, וכתב הרמ"א שהעצה לזה היא לנקב את הכלי ששואבין בו.

והקשה הט"ז דנהי שאין כאן שאובין בכלי מ"מ כאשר נשפכים המים הרי הם נשפכים מידו של האדם למקוה, ולפי האמור לעיל

ביאורים והערות

35. לשון הט"ז "וממשיך המים דרך עליו למקוה", אך לא משמע שנתכוין להמשכה גמורה דא"כ היה לו לומר דמיירי שעוברים המים במשך ג טפחים בקרקע, וכמו שכתב להלן בסוף דבריו.

ואין לפרש שכוונת הט"ז שהאדם לא הביא מים בכלים האלו רק הניחם בסמוך למקוה, ואח"כ גרם לכך שיבואו המים דרך הכלי הזה למקוה ולכן לא מיקרי שהמים באו בידי אדם, דא"כ מה הוקשה לו בסוה"ד משיטת הראב"ד.

קנין הלכה

מראי מקומות

[בסעיף הקודם] הרי הם פוסלים. והביא הט"ז דכך כתב הרשב"א [במיוחסות סי' רלא], וכתב הט"ז דצ"ל שמכח הנקב והחיבור של המים שבכלי ע"י הניצוק אל מי המקוה אמרינן גוד אחית, וה"ז כאילו מי הכלי לא נשאבו כלל ואין בזה פסול של שאובין או של בא בידי אדם. [והאריך הט"ז לחדש דלכו"ע אמרינן כאן גוד אחית ואין כאן מקומו].

והש"ך [לעיל ס"ק מו] כתב דהא דכאשר יש נקב בכלי מכשרינן ולא חיישינן להא שהמים נופלים מידו לתוך המקוה, וה"ז פסול אף בנפלו שלא בכוונה, הוא משום שיש לאדם כוונה הפכית, לרוקן את המקוה, ורוצה שלא יפלו המים למקוה, וכל כה"ג נקטינן לדינא דאין זה פוסל את המקוה. ומבואר מהש"ך דלא ס"ל להקל כהט"ז שמכח הניצוק המחבר אמרינן גוד אחית ואין פסול של מים שבאו בידי אדם.

והחזו"א תניינא [סי' ג ס"ק יא] כתב לחלוק על חידושו של הש"ך, דכיון שאנו פוסלים מים שנפלו שלא בכוונה למקוה, יש לפסול גם אם לא ניחא ליה. וסיים החזו"א דעל כרחנו לומר כהט"ז שהמים המחוברים ע"י ניצוק דינם כאילו לא נשאבו כלל. אמנם כתב החזו"א שכל זה רק לענין שהמים היוצאים עתה ממקוה זה וחוזרים אליו [כשנשפכים מהכלי] אינם פוסלים אותו כיון שדייניגן להו כאילו לא נעקרו, אבל לענין מה שמבואר מהט"ז דמכח הסברא הנ"ל אפשר לשאוב מים בכלי מנוקב ולהעבירם למקוה אחר, כתב החזו"א דבזה שפיר חשיב שאוב וה"ז אסור, וסיים דאין לעשות שום סניף משיטת הט"ז.[36]

<u>העולה מכל הנ"ל</u>:

הט"ז [ס"ק מז] כתב לחדש שכאשר שואב בכלי מנוקב כשפופרת הנוד ה"ז כאילו לא נשאבו המים כלל, והוציא מזה הט"ז ב נפק"מ: א. אפשר ליצור מקוה בתחילה באופן הנ"ל, כגון שישאב בכלי המנוקב מאמת המים המוליכה מי גשמים ויערה אותם למקוה. ב. כאשר שואב מים ממקוה ע"מ לנקותו ועושה זאת בכלי מנוקב[37] אין לחוש כלל למים הנופלים מן המקוה.

ומהש"ך [ס"ק מו] מבואר דלא ס"ל כלל את חידושו של הט"ז, ולענין מה שהתירו לרוקן מקוה ע"י כלי מנוקב כתב דהטעם משום שרוצה שהמים לא יפלו למקוה. ונמצא לפי"ז שהש"ך אינו סובר שאפשר לעשות מקוה ע"י שאיבה בכלי מנוקב, ולענין הדין השני נקט להקל מטעם אחר.

<u>להלכה</u>: לענין הדין הראשון המבואר בט"ז שאפשר לעשות מקוה בתחילה באופן זה, כתב הלחם ושמלה [לחם ס"ק קמז] שאין להקל כהט"ז, אלא יש לדון את המים האלו כשאובין ואפילו בהמשכה פסולים, וכ"כ החזו"א [תניינא סי' ג ס"ק יא] הנ"ל.

ולענין הדין השני של שאיבה בכלי מנוקב מהמקוה כדי לרוקנו, כתב בשמלה [סום"ק ע] דכיון שהרשב"א [מיוחסות סי' רלא] לא סבר להך היתר, לכן לכתחילה ראוי לטרוח ולייבש המקוה לגמרי, וכפי שכתב גם המרדכי דכך היו רגילים לעשות, אמנם כשא"א לעשות כן בודאי יש לסמוך על הרמ"א שנקט כהראשונים שהקלו בשאיבה בכלי מנוקב.

<u>פסול שאובין במעיין</u>

עיין לעיל [סעיף טו] שהבאנו את מחלוקת הראשונים אם מעיין שאין בו מ סאה נפסל בשאובין, ובסעיף זה החמיר הרמ"א לכתחילה, אך אם יש טורח גדול בדבר או בדיעבד שכבר הוכן המקוה בלי לפקוק את נקבי הנביעה ולייבשו, ה"ז כשר.[38]

ביאורים והערות

36. והוסיף החזו"א דכל זה כששואב ממקום שאינו כשר למקוה כגון מאמת המים המוליכה מי גשמים, אבל אם שואב ממקוה כשר או ממעיין יש לדון בסוגיא דניצוק וקטפרס, [ועיי"ש ס"ק יד].

37. לענין זה סגי בנקב כעדשה כיון שאין עושה כל המקוה בתחילה ע"י שאיבה זו והחשש הוא רק מצד פסול ג לוגין.

38. והפת"ש [ס"ק כח] הביא שבשו"ת משכנות יעקב כתב להחמיר בזה משום שהרבה גדולי ראשונים החמירו, ולכן נקט שאם רוב המ

קנין הלכה

מראי מקומות

ועיין ש"ך [להלן ס"ק קב] שכתב דמעיין שלא היו בו אלא יט סאה וריבה עליו שאובין עד מ סאה, אם הביא את השאובין בהמשכה ה"ז כשר לכתחילה, דאף דבעלמא נקטינן דשאובה שהמשיכוה כולה או רובה פסולה, מ"מ כשמצטרפת קולא דמעיין, שלפי רוב הראשונים אין בו פסול שאיבה כלל, הרי זה כשר לכתחילה.

<u>הגדרת מעיין</u>

עיין פת"ש [ס"ק כח] שכתב בשם שו"ת משכנות יעקב [סי' מה] שלגבי החופר באר במקום שמצויים בו נהרות ה"ז ספק גדול אם מקור המים של הבאר הוא ממעיין נובע או שמקורו ממי הנהר, דאם מקורו ממי הנהר אין דינו כמעיין אלא כמקוה כמבואר בתוספתא [פ"א ה"ז] וברמב"ם [פ"ט ה"ג], וממילא לא תהיה בו קולא דמעיין כגון לטהר בזוחלין או שלא יפסל בשאובין עכ"פ בדיעבד.

וכתב הלחם ושמלה [לחם ס"ק עד] בשם הגידולי טהרה [בשו"ת סי' ב] דיש סימנים שאפשר לידע מכחם אם באר זו היא מעיין או שהיא מי תמציות מהנהר, וז"ל אם המים בוקעים דרך נביעה מלמטה למעלה ולא דרך צדדים הם מי מעיין, גם אם המים מעלים כמין גלים הם מי מעיין, וכן אם נובעים תמיד ממקום אחד נביעה שוה ותמידית, וכן המים היוצאים מבין הסלעים הם ללא ספק מי מעיין.

ומאידך אם המים באים מן הצד דרך המשכה וטיפטוף אין לסמוך ולהקל שהם מי מעיין עד שיתברר לו.

ועיין בספר דברי חיים [ס"ק יב] שכתב שנחלקו בזה המהרי"ק והמהרי"ט [ח"ב סוס"י יח], שהמהרי"ק [סי' נו] הכשיר בכל הבארות וכן הוא ברמ"א [להלן סעיף נב], והמהרי"ט החמיר,וכתב הד"ח דמשמעות דברי הר"ש [פרה פרק ח][39] ותוס' [בכורות דף נו בדיבור הראשון] היא לקולא, כמהרי"ק, ומסיק דבדיעבד נראה להקל כשיטה זו.

ועיין פת"ש [ס"ק כט] שהביא משו"ת חת"ס [סי' רטז] דבמקרה שקדמו המים השאובין למי המעיין ראוי להחמיר טפי, שאם אין ביטול פו"ר ולא הוצאת ממון גדולה על הציבור רק טורח המחמיר תע"ב, והטעם משום שהרשב"א במיוחסות הביא דיעה שהחמירה בזה וחשש לה לכתחילה, ודיעה זו מצטרפת לדעת הפוסלים שאובין במעיין.

<u>סעיף מא</u>

מקור הדין במשנה [פ"ד מ"א] ובגמ' שבת [דף טז:].

ועיין בב"י שהביא שיש שתי שיטות עיקריות בראשונים בדין זה, ולא נאריך בזה רק נכתוב את הנפק"מ בין השיטות:

א. לשיטת רש"י והרא"ש גם במניח כלים תחת הצינור, יש חילוק בין אם הניחן בשעת קישור עבים או בשעת פיזור עבים ולא רק במניח בחצר, דבמניח בשעת קישור עבים בכל גווני אין המים נחשבים שאובים, וכן נקטינן להלכה דבמניח בשעת קישור עבים ונתפזרו המים אינם כשאובין.

ואילו לדעת הרמב"ם במניח תחת הצינור בכל גווני נחשב כאילו נתמלאו המים לדעת אף במניח בזמן פיזור עבים, שחזקת הצינור שהוא מביא מים. ולשיטתו רק לגבי מניח בחצר חילקו בין הניחם בשעת קישור עבים וכו'.

ביאורים והערות

סאה של המעיין נעשו משאובין אין להקל כלל, ואם הרוב מים כשרים יש להקל בשעת הדחק שאין פסול ג לוגין.

39. עיי"ש בר"ש [סוד"ה מי בצים] שהביא את הגמ' בבכורות [דף נה.] דהנודר ממי פרת אסור בכל מימות שבעולם, דכל המעינות סולמי דפרת נינהו. והוסיף הר"ש דאף שבנהר פרת גופיה חיישינן לריבוי נוטפין, מ"מ במעינות היוצאים במחילות מתחת לקרקע לא חיישינן בתערובתן לריבוי.

ב. לפי רש"י והרא"ש להלכה לא גזרו בשוכח אלא במניח. והוסיף הב"י חידוש נוסף לקולא דבמניח בשעת קישור עבים ונתפזרו אין מחלקים בין מניח לשוכח, אלא אף במניח בכוונה שיתמלאו ולא שכח בזמן פיזור העבים דינו כשוכח, ואין המים נחשבים שאובין, והטעם משום דכיון שנתפזרו העבים הסיח דעתו.
ודעת הרמב"ם דלהלכה גזרינן שוכח אטו מניח, [כדעת בית שמאי, ואליבא דר"מ דנמנו ורבו ב"ש על ב"ה] ובין בהניחן תחת הצינור ושכחם ובין בהניחן בחצר בשעת קישור עבים ולא נתפזרו העבים ושכחם, הוו שאובין, אך אם הניחן בחצר בשעת קישור עבים ונתפזרו, אף בהניחן לדעת ה"ז כשוכח ולא גזרו.
והשו"ע נקט להלכה את שיטת רש"י והרא"ש ולא הביא כלל את דעת הרמב"ם, והש"ך [ס"ק צג] העתיק באריכות את דעת הרמב"ם, וכתב הלחם ושמלה דנראה מזה שהש"ך סובר שיש להחמיר כהרמב"ם בדין זה.

ומבואר בפוסקים דכאשר המים שבכלים האלו נחשבים שאובין, יפסלו את המקוה בג לוגין כשאר מים שאובין, אף אם לא יגביה את הכלים אלא יכפה אותם או ישבור אותם והם יזובו למקוה. [ומיירי באופן שיש לוג בכל כלי, או בנתכוין לרבות, וכפי הכללים של פסול ג לוגין שנתבארו לעיל סעיף טו].

<u>נתמלאו לדעת</u>

כלי שהונח ע"י האדם ע"מ שיכנסו בו מי הגשמים ה"ז נחשב כשאובין אף שהאדם לא שאב בידים, וזה אף במניח בשעת פיזור עבים, דסו"ס הניח כדי שהכלי יקבל את המים.

ואם הכלי הונח מאליו [או ע"י בהמה[40]] בחצר ונתמלא מים ואח"כ ראהו הבעלים וניח"ל במים אלו, אין זה פוסל, כמבואר במשנה דבכה"ג כופה את הכלי או שובר אף שניח"ל לעשות מקוה מהמים האלה.
ובאופן שהכלי הונח מאליו אך האדם ראה אותו קודם שנתמלא ורצה שיתמלא, נסתפק בזה החזו"א [תניינא סי' ח סוס"ק י ד"ה והנה] אי חשיב מילוי לדעת, והניח בצ"ע.

<u>הניח כלי ליד המעיין</u>

עיין ש"ך [ס"ק צב] שהביא את קושית הגהת הדרישה שהקשה דלעיל [סעיף ז] החמירו במי מעיין שנכנסו לתוך כלי דנעשו שאובין ונפסל אף אם יצאו מעצמן, ולמה נקטו בפשיטות דנעשו שאובין בכלי. ותירץ דמיירי שהכלי נתמלא לדעת ולכן נעשו המים שאובין, וכן כתב הט"ז [לעיל ס"ק יד] דנראה דמיירי שהכלי הונח שם לדעת [פירוש לדעת שיתמלא].
והש"ך [ס"ק צג] כתב שלגבי מעיין גם אם הכלי הונח ע"י האדם שם שלא לדעת שיתמלא, מ"מ הוי כמו נתמלא לדעת שהרי בהכרח המעיין עובר עליו. ורק לענין ירידת גשמים שייך לחלק בין לדעת לבין שלא לדעת [כשהניח בשעת פיזור עבים], כיון שירידת הגשמים אינה תלויה בו ואינה קבועה אלא כאשר ירד הגשם מן השמים.[41]

ביאורים והערות

40. החזו"א [תניינא סי' ח סוס"ק י ד"ה והנה] כתב דגם אם חרש שוטה וקטן הניחו את הכלי אין כאן שאיבה לדעת. ולכאורה מיירי באופן שאין מחשבתו ניכרת מתוך מעשיו, דאי ניכרת א"כ נתבאר בגמ' חולין [דף יג.] דמדרבנן החמירו דהוי כמו מעשה מדעת.
41. מסתימת הדברים נראה דמיירי במעיין הנובע כל הזמן, ואפ"ה סבר ההגהת פרישה שאם האדם הביא את הכלי לשם שלא ע"מ שיתמלא אלא מטעם אחר אין כאן שאיבה לדעת, והש"ך חלק ונקט דכיון שהאדם יודע ורואה שהמעיין מקלח ה"ז כנתמלא לדעת גם אם הכלי הונח לתכלית אחרת. והחזו"א [תניינא סי' ח סוס"ק יא] נתקשה במאי פליגי ההגהת דרישה והש"ך, דאם בשעה שהמעיין מקלח ה"ז כמניח תחת הצינור בשעה שמקלח, דפשוט לחזו"א דהוו שאובין אף כשנתון שלא בכוונת מילוי ואין מי שיכשיר בזה. ולגבי מעיין שנביעתו

קנין הלכה

מראי מקומות

וכתב הבית מאיר דמרזבות שנבנו על הגג פוסלים את המים לכו"ע [כשיש בהם בית קיבול] אף אם נבנו בשעת פיזור עבים, דכיון שהמרזבות עומדים כאן בקביעות וכל ייעודם הוא לקבל המים לכן לא אמרינן דאסוחי אסח דעתיה.[42]

סעיף מב

מקור הדין בדברי ר' יהושע במשנה [פ"ב מ"ז]. ומתבארים בו שני עניינים:

א. מתוך שהעלה על הגג לנגבן לכן אין זה נחשב שהמים נתקבלו בכלים לדעת, דאדרבה רצונו שלא יתקבלו, ולכן עצם המציאות של המים בכלים אינה עושה אותן לשאובין.

וכתב הש"ך [ס"ק צד] בשם הלבוש שדין זה הוא אף אם העלה את הקנקנים בשעת קישור עבים, דמתוך שאינו רוצה שיתמלאו מים אין זה מילוי לדעת.

והחזו"א [תניינא סי' ח ס"ק יא] הקשה דהניחא לשיטת רש"י והרא"ש והשו"ע [בסעיף הקודם] שלא פסלו אלא במניח לדעת שיתמלאו המים, אך לשיטת הרמב"ם שהובא בש"ך [ס"ק צג] שגזרו גם בשוכח, א"כ ה"נ יגזרו גם כאן.[43]

ולכן כתב החזו"א די"ל דמירי שהעלן לגג בשעת פיזור עבים, [ואף שכתוב עונת גשמים אין זה מכריח דמירי בשעת קישור עבים], אך אם היה בשעת קישור עבים ה"ז פסול להרמב"ם דגזרו בשוכח.

ב. מים שנתמלאו בקנקנים שלא לדעת, אם רוצה שיגיעו המים למקוה אינו רשאי להגביה את הקנקנים ולערות, דעצם הגבהת הקנקנים עם המים שבתוכו עושה את המים לשאובין. אבל רשאי לכפות את הכלי או לשוברו, שבאופן זה אין כאן מעשה גמור של נטילת המים בכלי, ולכן אין המים נעשין שאובין.

ופשוט דמירי באופן שאין חסרון של הווייתו ע"י דבר המקבל טומאה, וכל שאין המים יורדים ישירות מהכלי אל המקוה, אפילו מפסיק אויר אין כאן הפסול הזה.[44] וכך כתב החזו"א [תניינא סי' ח ס"ק ב].

סעיף מג

בסעיף זה שני דינים אשר מקורם במשנה [פרק ב מ"ח-מ"ט].

בשני דינים אלו מבואר במשנה שהתירו רק לשבור את הקנקנים ולא לכפות אותם, דחמירי מהנידון של הסעיף הקודם של מעלה קנקנים לנגבן, דהתם נקטינן שלא מיקרי מילוי לדעת כלל, משא"כ בשני הציורים האלו שנתן את העציץ או הקנקנים בתוך בור

ביאורים והערות

פוסקת מפעם לפעם ונתן בשעה שפסקו מימיו ע"מ שיתמלא, כתב החזו"א שזה דומה לנתן כלי בחצר בשעת קישור עבים, ואם נתן שלא בכוונת מילוי כתב החזו"א דנראה דהוי כנותן בשעת קישור עבים שלא לכוונת מילוי, והניח בצ"ע.

42. ויש שכתבו דה"ה אם מונחים על הגג בקביעות מזגן או דוד שמש אשר יש בהם בית קיבול, הרי אם ירדו גשמים לאותו בית קיבול חשיבי כשאובין. ויש מקום להסתפק אולי כיון שאין האדם רוצה כלל שיכנסו המים למכשירים אלו וטפי ניח"ל שלא יכנסו, לא אמרינן בזה שייחשב קבלה לדעת.

43. ואולי סובר הלבוש והש"ך שלא גזרו אלא בשוכח ולא כאשר רצונו הוא שלא יתמלאו.

44. ויש לעיין למה אין כאן פסול של הווייתו עי אדם, [המובא לעיל סעיף לט]. ובשלמא כששובר את הקנקנים כתב החזו"א שאינו בגדר הווייתו ע"י אדם כיון שאינו אלא כהסרת המונע, אך כאשר כופה את הכלי יש לעיין למה לא מיקרי מעשה גמור של הבאת המים אל המקוה.

שיש בו מים, ה"ז קרוב יותר להיחשב לדעת.[45] [אף שלא היתה לו דעת גמורה שיתמלאו הכלים מים, שאז חשיבי שאובין וגם שבירת הכלי לא מהניא].

וכתב הב"י שגם בין שני הדינים שבסעיף הזה יש חילוק עד כמה חשיבי שלא לדעת, ויש בזה גם חילוק לדינא, שבסייד ששכח עציץ בבור אין מקילין לשבור את העציץ אלא אם יש קצת מים בבור,[46] משא"כ במסדר קנקנים שמקילים אף אם הבור בלע את מימיו ובזמן שבא לשוברם אין מים בבור.

הב"י למד חילוק זה מלשון הרא"ש כפי שהיתה לפניו, וכן מלשון הרמב"ם [פ"ד ה"ה].

ובטעם החילוק כתב הב"י שהוא משום שלגבי עציץ היה זה על דעת קבלה שהרי היה בו טיט, ופירש הדברי חמודות [אות כח] שהמים מועילים לטיט שיתרכך ויעשה בו מלאכתו.[47]

משא"כ במסדר קנקנים ע"מ לחסמן, שיבלעו חרסי הקנקן מהמים, אך לא נתכוין שהכלי עצמו יתמלא, לכן הקילו לשבור אף כשאין בבור קצת מים.[48]

סעיף מד

מקור הדין של המשכה הוא במשנה [פ"ד מ"ה] בדין מים שאובין ומי גשמים שנתערבו בחצר ומשם ירדו למקוה, דקיי"ל דאם רוב המים כשרים ה"ז כשר, ולא אמרינן שהשאובין פוסלים את הכשרים בג לוגין.[49]

ובגמ' [תמורה דף יב.] הובאה תוספתא [מקואות פ"ד ה"ב] דאמר ר' אליעזר בן יעקב דמקוה שיש בו כא סאה מי גשמים ממלא בכתף יט סאה [והיינו מים שאובין] ופותקן, [ממשיכן] למקוה והן טהורים, שהשאובה מטהרת ברבייה ובהמשכה. ועיי"ש [דף יב:] שהובא דלפי רבנן דראב"י שאובה שהמשיכוה כולה טהורה.

ענין ההמשכה הוא שהמים השאובים אינם באים באופן ישיר מהכלי למקוה אלא נשפכים על מקום אחר ויורדים ממנו למקוה. פרטי הדינים בזה אי בעינן דוקא ע"ג קרקע או ע"ג מחובר לקרקע, או דמהני גם ע"ג סילון תלוש, וכן משך המקום שהמים צריכים לעבור ע"ג הקרקע, יבוארו להלן [סעיף זה ובסעיפים מה-מה].

הפסולים שנטהרים ע"י המשכה

במשנה ובגמ' בתמורה [הנ"ל] הובא דין המשכה לענין טהרת מים שאובים.

בנוסף לזה מצאנו בראב"ד [בספר בעלי הנפש] שגם בפסול של מים הבאים בידי אדם [דחידש הראב"ד דפסול משום דבעינן שהמקוה ייעשה בידי שמים דומיא דמעיין], מהניא המשכה להתיר את המים האלו. ולפי גירסת הב"י בבעלי הנפש היינו אף אם כל המים של המקוה הומשכו באופן זה.

ביאורים והערות

45. וכתב החזו"א [תניינא סי' ח ס"ק יא] הטעם משום שבשני המקרים [כאן] מיירי שנותן את הכלים בתוך בור שיש בו מים, וכיון שעלולים הכלים להתמלא במים לכן הוי כעין מניח מים בשעת קישור עבים.

46. וכתב בספר חיבור לטהרה דהיינו שיהיו בבור רביעית מים [דזה הוי שיעור מקוה מדאורייתא לכלים].

47. וצ"ל שלא נתכוין ממש שיכנסו מים לעציץ דא"כ הו"ל שאובין גמורים, אלא שיש לו בזה קצת ניחותא.

48. והחזו"א [תניינא סי' יח ס"ק יא] כתב דבלשון הרא"ש שלפנינו אין מקור לחילוקו של הב"י שהצריך גבי עציץ שיהיו קצת מים בבור. [וקצ"ע דאכתי מלשון הרמב"ם משמע כן].

49. ולפי פירוש הר"ש והר"ן גם המשנה [פ"ב מ"ז] במניח קנקנים בראש הגג עוסקת בהיתר דהמשכה, אך לפי שאר הראשונים א"צ שם היתר דהמשכה כיון שהמים אינם נחשבים שאובין כלל.

קנין הלכה

מראי מקומות

ולדעת הרשב"א [המובא בסעיף לט] שדין מים הבאים בידי אדם דינם כמים שאובין ואין להכשיר המשכה בכולה כשם ששאובה שהמשיכוה כולה פסולה, מ"מ מהניא לפסול זה דמים הבאים ביד אדם רבייה והמשכה כמו בשאובין.[50]

<u>טעם היתר ההמשכה</u>

עיין מרדכי [שבועות סי' תשמו] שהביא בשם היראים שטעם היתר ההמשכה הוא משום שהמים מתבטלים אגב הקרקע, וכאילו באים מתמצית הקרקע ולא מהכלים, ולכן הצריך שתהיה הקרקע ראויה לבלוע.

ובדעת הראב"ד [המובא להלן סעיף מו] שלא הצריך קרקע ראויה לבלוע, י"ל דסובר דמ"מ כיון שממשיכן אגב קרקע נתבטלו לארץ ואינם כשאובים.

אמנם בדעת הרמב"ם וסיעתו הסוברים דאפשר להמשיך גם על גבי כלי תלוש כל שאינו פוסל מטעם שאובין, לא שייך לומר את הטעם הנ"ל. וצ"ל דכיון דשאיבה דרבנן, לא פסלו אלא אם המים באים באופן ישיר מהכלים למקוה, אך אם נפלו ע"ג מקום אחר ומשם הגיעו למקוה לא מיחזי כ"כ כשאוב ולא גזרו בזה.

<u>האם המשכה מהניא גם לפסול דאורייתא או רק לפסולי דרבנן</u>

א] לפי הסוברים דמקוה שכולו שאוב כשר מן התורה נמצא לכאורה שההמשכה באה לטהר רק פסול דרבנן של שאובין, ואפשר שמן התורה אין המשכה מועילה כלל.[51]

ב] להסוברים דכולו או רובו שאוב פסול מהתורה, דנו הפוסקים אם המשכה מועילה לכולו שאוב שלא יהא בו פסול ד"ת רק דרבנן.[52]

בתום' [ב"ב דף סו: ד"ה מכלל] מבואר בדברי הר"מ מפונטייזא דאף אם כולו שאוב פסול מהתורה מ"מ המשכה מהניא אף בזה שלא יהא בו פסול מהתורה [ומאן דמצריך רבייה והמשכה אפשר דהוי מדרבנן], וכן כתב בשו"ת מהרי"ט [סי' יז].

ובספר לחם ושמלה [שמלה סוס"ק עה] דן בשאלה זו, ועיין בלחם [ס"ק קסח] שיש לחוש דכולו או רובו שאוב הוי פסול דאורייתא אף בהמשכה, ולכן כתב להחמיר בספיקו.

<u>שאובה שהמשיכוה כולה</u>

הראשונים נחלקו בדין שאובה שהמשיכוה כולה:

א. דעת הרמב"ם [פ"ד ה"ח] והשאילתות והרא"ש ועוד ראשונים דשאובה שהמשיכוה כולה פסולה, שאין השאובה מטהרת אלא ברבייה והמשכה.

ב. דעת חכמי המערב [מובאים ברמב"ם פ"ד ה"ט] והרי"ף [לפי הבנת הרמב"ן והרשב"א והר"ן בדבריו] והר"ש [מובא בר"ן שבועות דף ה:] דשאובה שהמשיכוה כולה כשרה. [והמרדכי שבועות סי' תשמו נקט בדעת הרי"ף שלא הכשיר בשאובה שהמשיכוה כולה].[53]

ביאורים והערות

50. ולענין פסול של הווייתו ע"י דבר המקבל טומאה [המבואר להלן סעיף מח].

51. אמנם לפי הראב"ד בבעלי הנפש מועילה המשכה לפסול של הווייתו ע"י אדם, ואם ננקוט שהוא פסול דאורייתא נמצא שלשיטתו מהניא המשכה אף לפסול דאורייתא.

52. ולהסוברים דשאובה שהמשיכוה כולה כשרה, אם יסברו דכולו שאוב כשר מן התורה אזי יהא מבואר דהמשכה מועילה מן התורה.

53. ובגמ' תמורה [דף יב:] הובאה דעת ר' אליעזר בן יעקב שאין השאובה מטהרת אלא ברבייה והמשכה, ודעת ר' יוחנן דשאובה

קנין הלכה

מראי מקומות

<u>אופנים שונים של רבייה והמשכה</u>

א] האופן הפשוט הוא קדמו במקוה כ סאה ומשהו מים כשרים, ואח"כ המשיך לתוכן יט סאה ועוד מים שאובין והשלימן למ סאה, ה"ז כשר, ואפילו הוסיף הרבה על השאובין עד שרבו על הכשרים ה"ז כשר, שהרי יש רוב שיעור מקוה מהכשרים.

ב] נתערבו בחצר אמת מים של מי גשמים עם שאובין והומשכו למקוה, אם רוב מן הכשר ה"ז כשר, וזו משנה [פ"ד מ"ד].

ג] קדמו יט סאה שאובין מומשכין ואח"כ נכנסו כא סאה מים כשרים, כתב הב"י שנראה לפרש בדעת הרמב"ם דס"ל שבאופן זה לא התירו רבייה והמשכה, והובא דין זה ברמ"א בסעיף זה.[54]

וכתב הש"ך [ס"ק צט] דבכה"ג לא מהני אם ימשוך את כל המים האלו למקוה אחר. ובספר גידולי טהרה [ס"ק צט] תמה על זה, וגם החזו"א [תניינא סי' ד ס"ק טו] תמה על הש"ך וכתב שאין לדבריו מקור, ואדרבה כתב החזו"א דאפילו מילא בכתף ונתן להדיא יט סאין שאובין למקוה, ואח"כ נוספו עליהם כא סאה מי גשמים, ואח"כ המשיך את כל המים האלו למקוה אחר ה"ז כשר.

ד] קדמו כ סאה שאובין מומשכין ואח"כ נכנסו מ סאה מים כשרים, מהט"ז [ס"ק נה] נראה שפסל בזה דסובר דכל שלא קדמו רוב מ סאה של מים כשרים דין המים המומשכין כדין שאובין לכל דבר, וכ"ש הכא שקדמו השאובין.

ובהגהות רע"א לשו"ע [על הש"ך ס"ק צט] הביא מתוס' [תמורה דף יב:] שהר"ר שמואל כתב שקיבל מרבותיו דאם יתן מ סאה מים כשרים ה"ז כשר, והיינו שהשאובין המומשכים שקדמו למים הכשרים אינם פוסלים את המקוה אך גם אינם משלימים לשיעור מקוה.[55]

ה] היו במקוה כ סאה מים כשרים והמשיך לתוכו כ סאה שאובין, נחלקו בזה האחרונים:

א] הט"ז [ס"ק נה] כתב שהשאובין האלו פוסלים את המקוה אף שהם מומשכים, כדין שאר שאובין שלא הומשכו. והיינו שהט"ז סובר דכל שלא קדמו כא סאה כשרים פוסלים השאובין המומשכים. [ולכאורה גם ג לוגין שאובים יפסלו בכה"ג אף אם הם מומשכים, דסו"ס לא קדמו כא סאה כשרים].

ב] והלחם ושמלה [שמלה ס"ק עה] נסתפק בזה לדינא, די"ל דכל שהשאובין הם מיעוט לגבי הכשרים שקדמו להם אפשר מעתה להוסיף עוד מים כשרים עד מ סאה.

ביאורים והערות

שהמשיכוה כולה כשרה, ונחלקו הראשונים בביאור הגמ' הזו:

[א] הרא"ש ביאר את הגמ' כפשוטה, דר' יוחנן פסק כחכמים שלא הצריכו רבייה והמשכה אלא אף המשיכוה כולה כשרה.

[ב] ברמב"ם [פ"ד ה"ח] נראה שפירש שלשון זו ד"שאובה שהמשיכוה כולה כשרה" לא קאי על מ' סאה מים שאובין, אלא על מקוה שיש בו כא סאה מי גשמים ונתנו בו יט סאה מים שאובים שלא בהמשכה, ומים אלו פסלו את הכשרים, ואם עתה המשיכו את כל המקוה הזה אל מקוה אחר הוכשר הכל, כיון שיש כאן רוב מי גשמים אלא חל בהם פסול שאיבה.

[ג] הר"ר שמואל [בתוס' תמורה דף יב:] כתב שקיבל מרבותיו דהכוונה שארבעים סאה אלו שהומשכו טהורים מלפסול מקוה בג לוגין, ואם עכשיו יתן במקוה מ סאה מי גשמים יוכשר, דכיון שהומשכו המים אין זה כדין ג לוגין שפוסלים את המקוה עד שיצאו כל המים שבו באופן שלא נשארים ג לוגין, והובאו הדברים בהגהת רע"א לשו"ע [על הש"ך ס"ק צט]. ומבואר מדברי הר"ר שמואל דבעינן שיתן במקוה עכשיו מ סאה של מי גשמים ולא סגי ליתן כא סאה של מי גשמים ויצטרפו להם יט סאה מהשאובים שהומשכו כבר למקוה.

54. והחזו"א [תניינא סי' ד ס"ק יד] כתב דלענין הלכה אפשר שיש להקל אף כשקדמו השאובין המומשכים כל שיש רוב מים כשרים, וכגון אם קדמו כא סאה שאובין מומשכים ואח"כ כב סאה מי גשמים, וזה בצירוף שיטת הראשונים שהקלו בכולו מומשך, ואף להפוסלים כולו משוך אינו אלא מדרבנן, אך סיים החזו"א דהיכא דאפשר ראוי לחוש לדברי הרמ"א.

55. הר"ר שמואל איירי שהיו במקוה מ סאה שאובין מומשכים, ויש לדון אם ה"ה אם היו במקוה יט סאה, והחזו"א [תניינא סי' ד ס"ק יד] נקט שהעיקר שירבו מי הגשמים על השאובין, ולכן אם הומשכו טז סאין שאובין ואח"כ ירדו כא סאין מי גשמים יוכל מעתה להמשיך יט סאה שאובין ויוכשר.

קנין הלכה

מראי מקומות

ג] והדברי חיים על המשניות [פ"ד מ"ד] וכן המרכבת המשנה הכשירו בזה.

כתב בתשובות הרדב"ז [ח"א סי' פה] שלכתחילה יש לעשות מקוה שכל המ' סאה יהיו כשרים, ורק היכא דאי אפשר עושין ע"י רבייה והמשכה. והביא דבריו באגרות משה [יו"ד ח"ג סי' סד], וכתב דפשוט דבמקוה שעושין לקהל לא שייך לא אפשר, ויש לעשותו באופן כשר לכתחילה.

<u>בדברי הט"ז ס"ק נה</u>

הט"ז חידש דכל שלא קדמו כא סאה מים כשרים הרי דין השאובין המומשכין לתוכו כדין שאובין גמורים ופוסלים את המקוה. והקשה הט"ז מסעיף נה שהיו ג מקואות של כ כ סאה, שניים כשרים והאחד שאוב והשאוב באמצע, וירדו שלשה וטבלו וע"י זה נתערבו המקואות, דאין זה מועיל להכשירם כיון שהשאוב באמצע אך גם לא נפסלו המקואות מחמת השאובין שבאו אליהם מהמקוה שבאמצע משום שהשאובים באו בדרך המשכה, וחזינן שאין בכה"ג פסול אף שאין במקוה כא סאה. וכתב הט"ז דשאני התם שההמשכה היתה בהיתר משא"כ הכא שהיא באיסור כיון שאין רוב כשרים. והדברים צ"ב דהא גם בסעיף נה איירי במקוה של כ סאה, ואין כאן רוב כשרים, ולמה מיקרי המשכה בהיתר. ועיין רש"ש [פ"ו דמקואות מ"ג, נדפס בש"ס אחרי מסכת נדה] שכתב שדברי הט"ז מגומגמים.

<u>ש"ך ס"ק צו</u>

הש"ך מביא בשם הב"ח דמה דבעינן רבייה של מים כשרים היינו כשהומשך בכוונה, אבל כשהומשך שלא בכוונה אפילו כולו בהמשכה כשר, ודברים אלו מחודשים מאוד. ועיין רע"א שכתב שהראב"ד לא איירי בשאובין, דבזה אף שלא בכוונה בעינן רוב מי גשמים, אלא איירי בפסול של באים בידי אדם, דבזה כתב הראב"ד דכשר אפילו כולו בהמשכה.[56]

<u>סעיף מה</u>

הראשונים נחלקו בשיעור משך ההמשכה:

א] דעת ר"י בתשובה [הובא בהגהות סמ"ק לרבינו פרץ סי' רצד ס"ק ב ובכל בו סי' נא] דבעינן ג טפחים, וכן כתב הריב"ש [סוס"י פג].

ב] דעת הרשב"א בתשובה [ח"ה סי' ס] דסגי בכל שהוא, וכן דן לומר התשב"ץ [ח"א סי' מט] מסברא, אמנם אח"כ הביא את דעת ר"י.

ג] התשב"ץ [שם] הביא מספר המנהגות שצריך המשכה ממקום רחוק עד שתכלה כח ההמשכה.

<u>להלכה</u>: כתב השו"ע שתהא המשכה ג טפחים. והלחם ושמלה [לחם ס"ק קעה] כתב דהיכא שאפשר יש לחוש לשיטת ספר המנהגות [והובא בדרכ"ת ס"ק קלט] וכ"כ בשו"ת מנחת יצחק [ח"א סי' קנ].

כתב החזו"א [יו"ד סי' קכו ס"ק ו] דאותם ג"ט יכולים להיות גם בזוית, כאות ר ואף כאות ח. ובשו"ת שבט הלוי [ח"ח סי' רג] כתב שלכתחילה יעשה אותם בקו ישר.

ביאורים והערות

56. רע"א לא כתב דבעינן תנאי נוסף שיהא שלא בכוונה, דלפי הגירסא של הב"י [בספר בעלי הנפש] הכשיר הראב"ד גם כולו בהמשכה. ויש מהדורא בספר בעלי הנפש שבה כתב הראב"ד דאין פסול באין בידי אדם בבאין שלא בכוונה, אך אין מהדורא שהצריכה תרתי, שלא בכוונה ובהמשכה.

קנין הלכה

מראי מקומות

כתב החזו"א [תניינא סי' ח ס"ק יג] דנראה דמה שהצריכו שיעור ג טפחים להמשכה הוא כשלא נחו המים, אך אם נותן אותם בגומא סמוכה למקוה ונחו שם ואח"כ פתקן למקוה ה"ז מועיל אף כשאין ג טפחים, והרי זה עדיף טפי מהמשכת ג טפחים.
כתב בשו"ת דברי חיים [ח"ב סי' פה] דיש להקפיד שמי ההמשכה יזחלו ע"ג קרקע ולא באויר, ולכן כתב בשו"ת שבט הלוי [ח"ד סו"ס כ] לפתוח את הברז של מי העיר ההולך אל מקום ההמשכה באופן שהמים ילכו בנחת.

<u>סעיף מו</u>

הראשונים נחלקו בדין ההמשכה:

א. ברמב"ם [פ"ד ה"ח] ובשאילתות מבואר דאין צריך להמשיך דוקא ע"ג קרקע, אלא אף ע"ג כלי והיינו דכל שאין הכלי פוסל את המים משום שאובין אפשר להמשיך עליו, אף שהוא תלוש ואינו מחובר לקרקע, וכגון סילון שאין בו חקק לצרורות, והשו"ע העתיק לשונו [בסעיף מד].

ב. הראב"ד [בעלי הנפש שער המים סי' ג] כתב שאין המשכה מועילה אלא ע"ג קרקע או ע"ג צינור שקבעו ולבסוף חקקו, וכן הביא השו"ע [כאן].[57] והיינו דמתוך שקבע את הצינור קודם שחקקו ואין החקיקה נותנת לו שם כלי קיבול אלא ה"ז כחוקק בקרקע, ה"נ ה"ז כממשיך ע"ג הקרקע.

ג. היראים [סי' כו מובא במרדכי שבועות סי' תשמה] כתב דבעינן דוקא קרקע הראויה לבלוע את המים, שאז המים מתבטלים אגב הקרקע והם נחשבים כבאים מתמציות הקרקע, וכן הביא שם המרדכי גם בשם ר"א מוורדון.

<u>ולהלכה</u>: השו"ע העתיק את דעת הראב"ד ולא הביא כלל את דעת היראים. והרמ"א הביא את דעת היראים וכתב דטוב להחמיר כמותו לכתחילה.[58]

<u>בדברי הש"ד ס"ק ק</u>

כתב הש"ך שאם לא היה עליו שם כלי בתלוש, באופן שכשר לעשות עליו המשכה לטהר השאובין, מ"מ יש להזהר שלא יהא חסרון מדין הווייתו ע"י דבר המקבל טומאה [המבואר להלן סעיף מח], ולכן העמיד זאת הש"ך באופן שהמים היו באים למקוה גם לולי הכלי הנ"ל [וכמבואר לעיל סעיף לה שבאופן זה אין חסרון של הווייתו ע"י דבר המקבל טומאה].

ביאורים והערות

57. לשון השו"ע או ע"ג צינור שלא היה עליו שם כלי בתלוש. ובספר גידולי טהרה [נחל ס"ק לח] האריך לפרש בלשון השו"ע שאין כוונתו דבעינן דוקא מחובר לקרקע, אלא גם הראב"ד מסכים לרמב"ם שאפשר להמשיך ע"ג סילון שאין לו בית קיבול אף אם הוא תלוש, ורק ע"ג כלי שיש בו בית קיבול א"א להמשיך, אף לא אם נעשה בו נקב, וכן האריך לבאר בשו"ת שבט הלוי [ח"ד סי' קכ]. אמנם בשו"ת דברי חיים [ח"ב סי' פד] ובש"ך [ס"ק כ] נקטו שהראב"ד לא הכשיר אלא במחובר לקרקע, וכן משמע לכאורה בראב"ד בבעלי הנפש שכתב שדין מים שבסגוס היורדים למקוה דפוסלים אותו איירי במים שאובין שנבלעו בסגוס, והחידוש הוא דלא אמרינן שהסגוס יטהר את השאובין מדין המשכה, דאין המשכה אלא בקרקע או בצינור שקבעו ולבסוף חקקו. ומבואר דאף סגוס שאין לו בית קיבול אינו עושה המשכה.

58. ובשו"ת חת"ס [סוס"י ריד ד"ה הנה המרדכי] תמה למה לא חשש השו"ע כלל לדעת היראים, וגם הרמ"א חשש לו רק לכתחילה, וכתב לחדש שעיקר חידושו של היראים נאמר רק כשעושה את כל המקוה ממים שאובין שהומשכו, וכהסוברים דשאובה שהמשיכוה כולה כשירה, ולזה בעינן המשכה מעליא, אבל כשיש במקוה רוב כשרים, ומן התורה מיעוט השאובין בטלים ברוב, בזה סגי בהמשכה אף על קרקע שאין ראויה לבלוע, ולכן השו"ע לא הביא שיטה זו כיון שבלא"ה קיי"ל דאין המשכה מועילה אלא ברוב כשרים, והרמ"א חשש לזה לכתחילה, אמנם כבר כתבו האחרונים שבש"ך [ס"ק צז] מבואר דגם לדידן נהגינן דוקא בקרקע הראויה לבלוע. ועיין בשבט הלוי [ח"ד סי' קכ] שהביא שבתרומת הדשן [סי' רנח] מבואר שהצריך המשכה ע"ג קרקע הראויה לבלוע גם כשיש רוב מים כשרים.

קנין הלכה

מראי מקומות

ותמהו הדגול מרבבה והתפארת למשה ובהגהות רע"א איך משכח"ל שיהא הכלי הזה ראוי לקבל טומאה, והרי לא היה עליו שם כלי בתלוש וא"כ אינו מקבל טומאה כלל. וכתב הלחם ושמלה [שמלה ס"ק פא] דכוונת הש"ך לצינור של מתכת שלא היה בו בית קיבול, ונעשה לשמש בתלוש ולכן הוא מקבל טומאה, ומ"מ לענין דיני כלי קיבול ושאובין מיקרי שאין לו שם כלי בתלוש, ואם קבעו ולבסוף חקקו בטל לקרקע והוי כחוקק בקרקע ומים הנכנסים בו אינם נחשבים שאובין, ומ"מ הוא מקבל טומאה דתלוש ולבסוף חיברו מקבל טומאה. ועיין חזו"א [ליקוטים סי' ז ס"ק י] שגם מדבריו משמע שפירש כן את דברי הש"ך.[59]

<u>המשכה ע"ג בטון</u>

האחרונים דנו אם אפשר להמשיך ע"ג בטון:

א] בשו"ת מהרש"ג [ח"א סי' סה] ובחזו"א [יו"ד סי' קכג] הכשירו, שהביטון [צימענט] בולע.

ב] ובשו"ת אמרי יושר [ח"ב סי' סז] פסל, דבטון אינו בולע.[60] וכן החמיר בשו"ת מנחת יצחק.

ג] המהרש"ם [ח"ג סי' שדמ] מסופק בזה.

כתב בשו"ת דברי מלכיאל [ח"ה סי"ז] שיש להזהר שלא לעשות את מקום ההמשכה העשוי מבטון ע"י יציקה במקום אחר בצורה של כלי, ואח"כ מביאים אותו למקום המקוה, דכל כה"ג הו"ל כלי גמור ולא מהני כלל להמשיך עליו.

עיין חזו"א [קמא סי' ב סוס"ק ג] שנסתפק בממשיך ע"ג מים שבקרקע, דאפשר דלא חשיבי ראויים לבלוע.

<u>סעיף מז</u>

מקור הדין בשו"ת הרא"ש [כלל לא סי' יא], ואירי במעיין שנתייבש בימות הקיץ ואח"כ נתמלא במים, וחזינן שנתמלא מכח מים שאובין שניתנו בתוך בור המרוחק מהמקוה מרחק כמה בתים והמים הגיעו דרך גידי הקרקע. וכתב הרא"ש שני טעמים להכשיר את המקוה:

א] רבייה והמשכה, המים השאובים העוברים דרך גידי הקרקע דינם כמומשכים, ומסתבר שבשעה שנתלחלחו גידי הארץ מהמים האלו נתברך גם מקור המעיין ונבעו מים רבים יותר מהמים השאובים שהומשכו, והוו"ל רבייה והמשכה. [המקור לסברא זו שנתברך מקור המעיין הוא בגמ' בכורות (דף נה:) דנהרא מכיפיה מיבריך].

ב] אף לולי הטעם הנ"ל מסתבר שגידי הארץ לא נתייבשו לגמרי, ודין המים שנשתיירו בתוכם כמעיין, וקיי"ל שמעיין שנתן עליו שאובין כשר ואינו נפסל.

ועיין ש"ך [ס"ק קב] שהביא שהב"ח העיר דלהדעה שהובאה [בסעיף מ] שמעיין שאין בו מ סאה נפסל בשאובין ה"נ אין להקל, דהטעם השני של הרא"ש אינו כהשיטה הנ"ל. וכתב הש"ך ב טעמים שלא לחוש לדברי הב"ח:

א] נהי שהטעם השני של הרא"ש אינו קיים לפי הדעה הנ"ל מ"מ הטעם הראשון קיים, ונראה מהרא"ש שטעם זה עיקר.

ביאורים והערות

59. אמנם לענין דינא נסתפק החזו"א דאפשר שכלי הראוי לקבל טומאה לא יהא כשר להמשכה.
ובדעת הדגמ"ר והתפל"מ ורע"א דלא נחתו לתירוץ הלחם ושמלה שהוא לכאורה תירוץ פשוט, י"ל דסברי ד"קבעו ולבסוף חקקו" היינו שלא נחקק עצם הצינור כלל אלא היה בול עץ שחיברו בקרקע ואח"כ חקק בו צורת צינור עם בית קיבול לצרורות, משא"כ אם היתה לו צורת צינור מתחילה, אין חיבורו לקרקע מבטלו לקרקע אף אם עדיין אין בו חקק ובית קיבול.

60. ולכאורה צ"ע המחלוקת במציאות הדברים, ויותר נראה שהדבר תלוי בסוג התערובת, וסתם בטון המצוי בימינו בולע מים.

ב] גם בלי הטעם הראשון הנ"ל נראה שיש להקל הכא שיש שני צירופים: א) השיטות הסוברות שמעיין אינו נפסל בשאובין אף כשאין בו מ סאה. ב) הסוברים דשאובה שהמשיכוה כולה כשירה, ובצירוף ב' שיטות אלו לכו"ע יש להקל.

סעיף מח

מקור הדין של הווייתו ע"י טהרה הוא במשנה מקואות [פ"ה מ"ח], ופרה [פ"ו מ"ד].
משנה זו השנויה במסכת פרה הובאה בגמ' זבחים [דף כה:] וילפינן לה מקרא שנאמר אך מעיין ובור מקוה מים יהיה טהור, הווייתן על ידי טהרה תהא.
וכתב החזו"א [תנינא סי' ג ס"ק יז] שדין זה הוא מן התורה. ובשו"ת מהר"ם שיק [סי' קצז] נקט שדין זה הוא מדרבנן.

ונחלקו הראשונים אם דין זה נאמר גם במקוה או רק במעיין:
א] הרא"ש [סי' יא] והרשב"א [בשו"ת ח"ג סי' רכח] נקטו שדין זה נאמר גם במקוה שהרי בפסוק נזכר גם מקוה, והיינו שלא יביא את המים אל המקוה ע"י כלי המקבל טומאה או ע"י אדם.
ב] הרמב"ם [פ"ט הל' יג-יד] הביא דין זה רק לענין הפיכת מי מעיין נוטפין טיפין טיפין לזוחלים, להכשירם להיות מים חיים [לטבילת זב ולקידוש מי חטאת] ולהיות מי מעיין לטהר בזוחלין, וכן הביא את הדין בהלכות פרה אדומה [פ"ו ה"ח] לענין קידוש מי חטאת, אך לא הביא דין זה במקוה כלל. גם בספר יראים כתב שדין זה הוא רק דין במעיין, שאם העבירו ע"ג דבר המקבל טומאה שוב אינו מטהר בזוחלין אלא באשבורן וכן בטל ממנו דין מים חיים, והובא במרדכי שבועות [סי תשמו].

<u>הווייתו ע"י דבר המקבל טומאה בג לוגין</u>

א] בשו"ת הרשב"א [ח"ג סי' רנח] מובא שהב"י כתב שאם כל שיעור המקוה נעשה ע"י דבר המקבל טומאה הרי זה פסול, ומשמע שאם רוב המקוה נעשה בכשרות ורק מיעוטו ע"י דבר המקבל טומאה אין זה פוסל. וכך כתב בספר גידולי טהרה [נחל ס"ק לא], וכן כתב החזו"א [תנינא סי' ג ס"ק יז].
ב] אמנם הלחם ושמלה [שמלה ס"ק פג] הביא רשב"א [בשער המים] שכתב להדיא דפוסל בג לוגין, ודייק כן גם מלשון הרא"ש המובא בשו"ע [לעיל סעיף לה]. והביא דגם בספר מי השילוח [סי' ה] כתב דפוסל בג לוגין, ונקט כן להלכה גם בלחם [ס"ק קפא].

<u>הפסק כל דהו מהני</u>

בגמ' [זבחים דף כה:] מבואר שאם היה הפסק כל דהו בין הדבר המקבל טומאה לבין הכלי שבו נותן את המים החיים לקידוש מי חטאת שוב אין זה בגדר הווייתו ע"י טומאה, ואפילו ההפסק הוא באויר, שהמים צריכים לקלח באויר קודם שיגיעו אל האויר שמעל לכלי. [ואין זה מדין המשכה, דהתם בעינן דוקא שימשיך ע"ג קרקע או עכ"פ חפץ כל דהו ולא באויר, וגם בעינן ג"ט והכא סגי בכל דהוא].[61]

ביאורים והערות

61. ועיין ברכי יוסף שדן בגג שיורדים ממנו שני צינורות, האחד למקוה והשני לבור, וכאשר רוצים שהמים ירדו למקוה סותמים את פי הצינור היורד לבור ואז הולכים המים למקוה, ופעם סתמו את פי הצינור ע"י סמרטוט שיש בו ג על ג והוא מקבל טומאה ודנו אם יש בזה פסול. ולכאורה צ"ע הנידון דהא יש הפסק גדול בין הדבר המקבל טומאה לבין המקוה ובכה"ג אין חשש כלל.

קנין הלכה

מראי מקומות

<u>הווייתו ע"י דבר טהור אשר המעמיד שלו טמא</u>

כתב בשו"ת חתם סופר [סי' קצט הובא בפת"ש ס"ק לב] שאם החפץ המביא את המים למקוה אינו מקבל טומאה אך המעמיד שלו מקבל טומאה ה"ז פסול, וכדחזינן שאם אדם אחז דף בידו והיטה את כיוון המים ע"י הדף ה"ז בגדר הווייתו ע"י דבר המקבל טומאה. ולפי"ז כתב דמה שנתבאר בשו"ע שאם יש צינור של מתכת המביא את המים למקוה ויוסיפו בקצהו סילון כל דהו של עץ או חרס שאינם מקבלים טומאה, ה"ז בתנאי שעמידתם של צינור העץ או החרס לא תהא ע"י הצינור של מתכת אלא יהא להם מעמיד אחר.[62]

<u>הווייתו ע"י דבר המקבל טומאה מדרבנן</u>

דין זה נתבאר לעיל [סעיף לה], ועי"ש שהט"ז והש"ך נקטו שלגבי מקוה אין פסול דדבר המקבל טומאה רק מדרבנן. והחזו"א [תניינא סי' ז ס"ק ה] נקט שגם במקבל טומאה דרבנן פוסל, וכן כתב בשו"ת אבני נזר [סי' רעו ס"ק ד].

<u>בשהמים יכולים להגיע למקוה גם בלי הדבר המקבל טומאה</u>

דין זה נתבאר לעיל [סעיף לה] שהרא"ש כתב דבכה"ג אין פסול דהווייתו ע"י דבר המקבל טומאה, והחזו"א חלק על זה.

<u>דבר שנעשה לשמש עם הקרקע</u>

כתבו הטור והשו"ע בסעיף זה דאם הסילון של מתכת מחובר לקרקע ה"ז כשר כיון שאין הוא מקבל טומאה, וכתבו הדגול מרבבה ורע"א דהכוונה לצינור שנעשה מתחילה לשמש עם הקרקע, וכן הוא בתשובת הרא"ש [כלל לא סי' ז] שהוא מקור הדברים, ותמה הדגמ"ר על השו"ע שהשמיט זאת.

המקור לדין זה שדבר שנעשה לשמש עם הקרקע אינו מקבל טומאה הוא במשנה כלים [פרק יא], דמטעם זה הדלת והנגר אינם מקבלים טומאה.[63]

ודנו הפוסקים בכמה ספיקות בדין זה של דבר הנעשה לשמש עם הקרקע:

א] אומן המצייר דבר בסתמא והקונה קנאו ע"מ להשתמש בקרקע, בשו"ת נוב"י [תניינא יו"ד סי' קלז] נקט דבאומן המצייר בסתמא אזלינן בתר דעת הקונה, ולמד זאת מדברי המל"מ [פ"ב כלים ה"א].

ובשו"ת דברי חיים [יו"ד ח"א סי' מא] כתב שאין ראיות המל"מ מוכיחות והחמיר בזה.

ביאורים והערות

62. ובחזו"א [יו"ד סי' קמא ס"ק ב] הביא שבתוס' [ע"ז דף עה: ד"ה והלכתא] מבואר כהחת"ס דהולכין אחר המעמיד. ומתחילה כתב החזו"א שחבית של עץ וחישוקיה של מתכת נידונת ככלי עץ ואין הולכין בזה אחר המעמיד, דדוקא כשהוא דבר חשוב אמרו חכמים לילך אחר המעמיד, אמנם שוב חזר בו מכח דברי תוס' הנ"ל וסיים בצ"ע. ואמנם הפת"ש עצמו ציין לתשובת החת"ס [סי רו שהובאה בפת"ש לעיל סוס"ק י] שכתב דהחישוקים אינם נותנים לחבית דין כלי מתכת.

63. עיין חזו"א [ליקוטים סי' ז ס"ק ב] שכתב דסתם צינור נעשה לשמש עם הקרקע, ועוד הוסיף דאף אם הצינור משמש לפעמים בבתי חרושת או בספינות מ"מ אינם מקבלים טומאה כיון שאינם משמשים בפני עצמן אלא מתחברים למכונה, ואינם כלי בפ"ע.

ועוד כתב החזו"א [ליקוטים סי' ז סוס"ק ט] דצינור שראשיו מחוברים בבנין או טמונים בקרקע ה"ז כמחובר אף שאמצע הצינור מונח ע"ג הקרקע, והוסיף דמסתבר דאף אם ראש אחד מחובר לקרקע דינו כמחובר, ולכן לדידן סתם צינורות חשיבי כנעשו לשמש את הקרקע. [ועיי"ש עוד בחזו"א (בתחילת ס"ק ט) שהביא מש"כ הרא"ש דצינור טמון בקרקע או מונח על הקרקע ומחובר בו באופן של בנין בודאי דינו כמחובר, אך כתב שנראה מהרא"ש שאפילו צינור שרק הונח ע"ג הקרקע בלי שום חיבור, אם הניחו שיהא כך בקביעות ה"ז כנעשה לשמש עם הקרקע, אמנם עיי"ש בהמשך דלא פסיקא ליה דבר זה].

וכבר ציינו האחרונים שדין זה תלוי לכאורה במחלוקת רבינו ישעיה והרא"ש, המובא ברא"ש [פ"ק דסוכה סי' לז], לענין מחצלת שהאומן מצייר בסתמא, שרבינו ישעיה כתב דאזלינן בתר דעת הקונה, והרא"ש נחלק וכתב שמסתבר דאזלינן בתר מנהג המקום.[64] ובשו"ע או"ח [סי' תרכט ס"ו] פסק כדעת הרא"ש.[65]

ובשו"ת דברי מלכיאל [ח"ב סי' סד אות ב] ציין לתוספתא [כלים ב"מ פ"א מ"ד] שאם אומן עשה זגין לדלתות ולבהמה אזלינן בתר רובא, ואם הרוב קונים לדלתות ה"ז טהור, ומבואר לכאורה כהרא"ש דאזלינן בתר המנהג.

ב] בשו"ת חתם סופר [ריש סי' ריח] כתב דרק דבר שעשייתו מוכחת שהיא לשמש עם הקרקע טהור כגון נגר ולא דברים אחרים שאינם מוכיחים, וכעין זה כתב כבר בשו"ת נוב"י [תניינא סי' קטז]. אמנם בשו"ת נוב"י [תניינא הנ"ל סי' קלז] מבואר דלא ס"ל כן מזה שכתב דבמסמרים אזלינן בתר דעת הקונה. ובשו"ת דברי מלכיאל [הנ"ל] הוכיח כן גם מהתוספתא הנ"ל באומן העושה זגין, דגם זגין אין עשייתן מוכיחות שהיא לקרקע. ובשו"ת בית שלמה חשש לדברי החתם סופר הנ"ל.

<u>צינור עשוי מפלסטיק</u>

עיין חזו"א [יו"ד סי' קכו ס"ק ז] שכתב דפקק העשוי גומי אינו מקבל טומאה, שלא נאמרה טומאה אלא בשבעה כלים הנזכרים ברמב"ם [פ"א כלים ה"א] והגומי הוא שרף עץ, ואינו עץ [וכדמצינו שהזפת אינו בכלל עץ], ולפי"ז ה"ה דפלסטיק אינו מקבל טומאה.

ובשו"ת מנחת יצחק [ח"ד סי' לו שאלה ב] כתב דחוכך להחמיר בכלי פלסטיק מאחר שהמהרש"ם [בשו"ת ח"א סי' ב] דן להחמיר בגומי.

אמנם אם הצינור נעשה לשמש עם הקרקע הרי הוא טהור לכו"ע וכדלעיל.

<u>מסמרים</u>

בשו"ת נוב"י [תניינא סי' קלז] נקט דמסמרים חדשים שעדיין לא היו חלק מכלי אינם מקבלים טומאה כיון שאינם נחשבים כלי בפ"ע, אך מסמרים ישנים שכבר היו חלק מכלי נחתא להו תורת קבלת טומאה.

והחזו"א [יו"ד סי' קמא ס"ק ב] תמה על הדברים דהא משעה שנתפרקו מהכלי פרחה טומאתם וכדין זגים שניטלו ענבליהם.

<u>סעיף מט</u>

מקור הדין הוא ברא"ש סי' יא. ונחלקו בו הראשונים:

א] הרא"ש סובר שאם העביר מים ממקוה כשר למקוה ריקן ע"י סילון המקבל טומאה, ונשארו מ סאה במקוה הכשר, גם המקוה האחר כשר אף שהווייתו ע"י דבר המקבל טומאה.

וכתב הרא"ש הטעם משום שהסילון מחבר בין שני המקואות, והיינו דס"ל להרא"ש דכשם שמקוה שאוב נטהר ע"י חיבור למקוה

ביאורים והערות

64. ועיין היטב ברא"ש שנראה מדבריו שאם מנהג המקום שהמחצלות עשויות לשכיבה והאומן יצר בסתמא ה"ז פסול מן הדין כאילו יצר לשכיבה, ואם הקונה ביקש מהאומן לייצר לו את המחצלת לסיכוך אז אין פסול מן הדין רק משום מראית העין, שהרואה אינו יודע שהאומן יצר לשם כך.

65. ולכאורה נראה שבדבר שמשתמשים בו בשוה לקרקע ולתלוש, יודה הרא"ש דאזלינן בתר דעת הקונה.

שאינו שאוב [משנה פ"ו מ"ח מטהרין את המקואות העליון מן התחתון], כן מקוה שנעשה ע"י דבר המקבל טומאה נכשר ע"י הסילון המחברו למקוה הכשר.

ואף שהסילון עצמו מקבל טומאה והמים שעל גביו הם מים שהווייתן ע"י דבר המקבל טומאה, מ"מ כל זה נכשר ע"י החיבור למקוה הכשר, וכך כתב החזו"א [תניינא סי' ג ס"ק טז].

ב] הרשב"א [ח"ג סי' רכח הובא בב"י] והמרדכי [ריש סי' תשמו] חולקים וסוברים שהחיבור אינו מטהר את המים הפסולים, כיון שהסילון עצמו מקבל טומאה אין הוא יכול לטהר.[66]

בטעמם של הרשב"א והמרדכי מצאנו ב ביאורים:

א] האבני נזר [סי' רפו ס"ק ד] סובר שהרשב"א והמרדכי נקטו שהשקה אינה מטהרת כלל פסול של הווייתו ע"י דבר המק"ט, דהשקה מהניא רק לשוייה תלוש כמחובר ולכן היא מטהרת שאובין, אך אין ההשקה מועילה לפסול של הווייתו ע"י דבר המקבל טומאה שהוא פסול אף במים מחוברים.[67]

ב] החזו"א [סי' ג ס"ק טז] נקט שהרשב"א סובר שחיבור הנעשה ע"י דבר המקבל טומאה אינו מועיל.

<u>להלכה</u>: כתב בספר לחם ושמלה [ס"ק פח] דלפי כללי השו"ע נמצא שפסק לקולא כהרא"ש, ואף שהרשב"א והמרדכי חולקים, וכתב שטעמם משום שמצרפין את דעת הרמב"ם והיראים דלא דמ"ל כלל פסול דהווייתו ע"י טהרה במקוה, ושוב מצא כן בספר מנחת יעקב [בשו"ת סי' ד].

<u>הצורך בחיבור למקוה הכשר שיימשך כל הזמן</u>

עיין ש"ך שהביא שההגהת פרישה [ס"ק נד] הצריך שהחיבור יימשך כל הזמן והש"ך חלק שאין לדברים מקור והכרח, ודמי לשאובין. וכתב הלחם ושמלה [לחם ס"ק קצ] דכיון שמבואר בש"ך [ס"ק קיב] שאף לענין השקה טוב להחמיר לכתחילה, לכן יש להחמיר לכתחילה שיהא החיבור קיים כל העת.[68]

ביאורים והערות

66. ועיי"ש ברשב"א שהעמיד את כל המשנה [פ"ו מ"ח] דמטהרין את המקואות העליון מן התחתון דמיירי בסילון שנעשה לשמש עם הקרקע ולכן אינו מקבל טומאה, ומשמע ממנו דאף לענין נידון המשנה הנ"ל דאיירי בשאובין א"א לעשות חיבור ע"י סילון המקבל טומאה.

67. ולכאורה צ"ע דהא הרשב"א ביאר במשנה דמטהרין את המקואות העליון מן התחתון דאיירי בעשוי לשמש עם הקרקע, ולולי זה לא היה נטהר גם פסול שאובין. וצ"ל דכיון שהסילון מקבל טומאה והמים שבתוכו פסולים, ולהך פסול של המים לא מהני החיבור למקוה, ממילא המים האלו שהם פסולים מפסיקים בין המקואות.

68. ויש להוסיף שמבואר ברשב"א דגם פסול דשאובין אינו נטהר ע"י סילון שהוא מקבל טומאה, וכמבואר בהערה הקודמת.

קנין הלכה

מראי מקומות

שאלות לחזרה

על החומר הנלמד בחודש טבת תשפ"ג

יו"ד הלכות מקוואות סי' רא סעיף לב - נא

מיוסדות על טור וב"י, שו"ע ט"ז וש"ך, נקוה"כ רעק"א ופתחי תשובה

<u>סעיף לב-לג</u>

א. 1) מקוה שיש בו מ' סאה מים וטיט רך, האם יכולים לטבול במים או בטיט, כשהמים צפים ע"ג הטיט, וכשאין המים צפים?

2) האם מותר לטבול בדבר שתחילת ברייתו מן המים?

<u>סעיף לד</u>

ב. הכלי שפוסל המים שבתוכו משום שאיבה;

1) האם צריך שיהיה כלי קיבול קודם שיקבענו?

2) האם צריך שימלאנו בכוונה לשפכו למקוה?

3) האם יש שיעור בגודל הכלי - למטה ולמעלה?

<u>סעיף לה</u>

ג. המניח טבלא אצל המקוה כדי שיפלו המים מהצינור למקוה, והמים יכולים להגיע למקוה זולתה;

1) מה הדין אם יש לה ארבע שפות, ואם אין לה ארבע שפות?

2) מה הדין אם זקפה באופן שאינה יכולה לקבל המים?

ד. בצורה הנ"ל, כשהמים אינם יכולים להגיע למקוה זולתה;

1) באופן שאין לה שפה כלל, האם המקוה נפסלת על ידה - כשהיה לה שפה ונשברה וכשלא היה לה כלל?

2) האם פשוטי כלי עץ מקבלים טומאה - מדאורייתא או מדרבנן?

3) כשהמים מגיעים למקוה על גבי דבר המקבל טומאה רק מדרבנן, האם פוסלת המקוה?

4) באלו סוגי טבלא מיירי השו"ע שפוסק שכשהמים עוברים על גבי הטבלא - נפסלת המקוה?

<u>סעיף לו</u>

ה. צינור שאין לו ד' שפות, שחקק בה גומא קטנה קודם שקבעו;

1) מתי נעשית כולה ע"ז כלי, שכל המים שעוברים הוי שאובים - בכלי עץ ובשל חרס, והטעם?

2) מה הטעם שנפסלים, הא שאיבה שהמשיכוה כשר?

ו. צינורות וסילונות של עץ המביאים מים למקוה;

1) האם צריך לחשוש שמא נעשה בהם גומא מהלחלוחית, ומה הטעם?

2) והאם צריך שיהיה קודם במקוה ארבעים סאה?

3) גומא שנעשה מעצמו - האם הסילון נעשה ע"ז כלי?

ז. כשהמים מגיעים לצינור ע"י כלים הקבועים בגלגל;

1) כמה צריך שיהיו הכלים נקובים שלא יהיה להם תורת כלי?

קנין הלכה

מראי מקומות

2) מה תמה הש"ך על הרמ"א?

3) ואיך ביאר הדגול מרבבה דברי הרמ"א?

והאם צריך שיהיה ארבעים סאה במקוה?

<u>סעיף לז-לח</u>

ח. 1) מים שבאים מרעפים, שיש בהם גומות וחקקים, האם פוסלין המקוה, ומה הטעם?

2) המניח שק או קופה תחת הצינור - האם המים הנמשכים מהם פוסלין המקוה?

3) והאם יכולים להביא על ידיהם לכתחילה מים למקוה, ומה הטעם?

<u>סעיף מ</u>

ט. 1) כלי שניקב בשוליו - האם חשיב כלי לפסול המקוה?

2) והאם אפשר לעשות מקוה לכתחילה ע"י מים שבאים מכלי זה?

3) ומה הדין אם נשפך מכלי זה ע"י אדם?

י. כלי שניקב בשוליו, והמים יורדים כל הזמן מהכלי לבור - האם חשיב חיבור;

1) לגבי שלא יחשבו המים כבאים ע"י אדם?

2) לגבי שלא יחשב שיש למעלה מ' סאה משום ניצוק חיבור?

3) לגבי שלא יחשב שיש למטה מ' סאה משום ניצוק חיבור?

יא. סכם ופרט האם ומתי אמרינן בהא גוד אסיק או גוד אחית?

יב. 1) האם מותר לעשות כל המקוה לכתחילה בכלי כזה שניקב כשפופרת הנאד?

2) ומה הדין בדיעבד בנקב יותר קטן?

3) ומה הטעם לכך, הא אינו בידי שמים?

יג. 1) אם הנקב בצדדי הכלי, כמה צריך שיהא ברוחב הנקב שיתבטל מתורת כלי, במרובע ובעגול?

2) היכן צריך שיהיה מיקום הנקב, והטעם?

3) האם סתימת הנקב ע"י עירוב סיד וצרורות נחשב לסתימה?

4) האם סתימת הנקב ע"י עירוב סיד וגפסיס נחשב לסתימה?

יד. פרט שיטות הראשונים האם מעין נפסל בשאיבה?

טו. כשרוצה לנקות מקוה שנעשה ממעין ע"י שאיבת המים ממנו, וירא שלא יחזרו ג' לוגין מים למקוה ויפסלוהו;

1) לדעת השו"ע - האם צריך לנקב הכלי, והטעם?

2) לדעת הרמ"א - האם צריך לכתחילה לנקב הכלי, וכמה, והטעם?

3) לדעת הרמ"א - מה הדין בדיעבד - אחרי שנפלו ג' לוגין שאובין ונפסלה ורוצה לנקותה ולהכשירה?

4) עם מה אפשר לפקוק נקבי הנביעה?

5) לדעת הרמ"א - מה הדין בדיעבד שלא עשו כן?

6) ומה הדין בספק אם נפלו ג' לוגין שאובין?

טז. 1) מאי שנא שכאן פסק המחבר דכלי שניקב בשוליו אפי' כל שהוא אינו חשיב כלי לפסול המקוה, ולעיל בס"ז פסק דבעי נקב המטהרו והוא כמוציא זית?

2) מאי שנא דכאן פסק המחבר דלא בעינן קבעו בארץ, והתם לעיל פסק דבעינן דוקא קבעו בארץ או מעשה בנין?

יז. המקואות הנעשות ע"י חפירת קרקע בעומק עד שמוצאין מים הנובעין מעצמם, האם יש להם דין מעין והאם נפסלין בשאיבה?

<u>סעיף מא</u>

יח. 1) המניח כלים במקום שהמעין יעבור עליו - האם חשיב לדעת?
2) המניח כלים תחת הצינור כדי לקבל מימיו - בשעת קישור עבים ונתמלאו קודם שנתפזרו, או שנתפזרו וחזרו ונתקשרו, ושלא בשעת קישור עבים כלל - האם חשיב לדעת?
3) המניח כלים בחצר - בשעת קישור עבים ושלא בשעת קישור עבים - האם חשיב לדעת, ומה הטעם?

<u>סעיף מב</u>

יט. המניח קנקנים בראש הגג לנגבם, וירדו עליהם גשמים ונתמלאו, האם ובאיזה אופן אפשר להשתמש במים אלו לטבול בהם, ומה הטעם?

<u>סעיף מג</u>

כ. עציץ או קנקנים שהיו בבור המקוה - לא לשם שיתמלאו מים לטבילה - ונתמלאו מים;
1) האם אפשר להשתמש במים אלו לטבילה ע"י שישבור את הקנקנים או יכפם, ומה הטעם?
2) והאם צריך שיהיה גם קצת מים במקוה חוץ מהמים שבתוך העציץ או הקנקנים, ומה הטעם?

<u>סעיף מד-מה</u>

כא. מים שאובים שלא ירדו למקוה מכלי רק נמשכו על גבי קרקע או על גבי דבר שאינו פוסל המקוה;
1) מה הדין אם היו רוב מ' סאה מהשאובים?
2) ומה הדין אם היה מחצה על מחצה?
3) ומה הדין אם היה רוב מהכשרים?
4) ומה הדין אם נמשכו שלא בכוונה?
5) ומה הדין אם נמשכו קודם השאובים ואח"כ עלו עליו רוב מ' סאה כשרים או מ' סאה שלמים, והטעם?
6) וכמה שיעור המשכה?

<u>סעיף מו</u>

כב. האם מהני המשכה באופנים דלהלן;
1) על גבי קרקע?
2) על גבי צינור שלא היה עליו שם כלי בתלוש?
3) על גבי כלים?
4) על גבי רצפת אבנים שאינו ראוי לבלוע?
5) על גבי דף או כלי שאינו פוסל המקוה?
6) ומה הדין כשלא היו המים יכולים להגיע זולתם?

קנין הלכה

מראי מקומות

סעיף מז

כג. מקוה שנובע ונתייבש בקיץ, ומילאו מים שאובים לבור רחוק ממנו קצת ונתמלא המקוה מתחת הקרקע מאותם מים שאובים, כשר כאילו הוא נובע [שו"ע].

1) אלו ב' טעמים כתב הרא"ש לזה?

2) האם במקוה של מי גשמים שנתייבשה גם הדין כן, והטעם?

3) האם דין זה הוא גם לדעת הרמ"א שמחמיר לכתחילה דשאיבה פוסלת במעין, והטעם?

סעיף מח

כד. הבא להמשיך מי גשמים למקום אחר לעשות מקוה;

1) אם המים ראויים לבא למקום ההוא זולתו - באיזה אופן נפסלת כשעוברת על גבי איזה דבר?

2) אם אין המים ראויים לבא למקום ההוא זולתו - האם יכול להניח דף כדי שיעברו עליו המים, כשהאדם אוחז בדף או מניח אותו, ומה הטעם?

3) ומה הטעם שלעיל בסעיף יד כתב המחבר דאפי' בדבר המקבל טומאה מדרבנן אין מזחילין בו?

כה. האם אפשר להמשיך מים למקוה ע"י סילון של מתכת, באופנים דלהלן, והטעם;

1) כשהמים נופלים ממנו למקוה?

2) כשהמים נופלים ממנו על שפתו מבחוץ ונמשכין למקוה?

3) כשמחבר לפי הסילון צינור של עץ או של חרס, שממנה מקלחין המים למקוה?

4) כשהסילון מחובר לקרקע?

סעיף מט

כו. מה הדין כשממשיך מים ממעין או ממקוה למקום אחר על ידי דבר המקבל טומאה;

1) כשעודם מחוברים למעין או למקוה הכשרה?

2) כשנפסק הקילוח המושך בסילון?

כז. ממשיך מים מן המעין לכלי - שנפסלו אפי' היוצאים חוץ לכלי, ולא מהני חיבור, מה הטעם?